

*Регіональна
парціальна
програма
та методичні
рекомендації з
міжкультурної
та громадянської
освіти дітей
дошкільного віку*

УКРАЇНСЬКИЙ ВІНОЧОК. МИКОЛАЇВЩИНА

Миколаїв — 2023

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Кафедра теорії й методики дошкільної
та початкової освіти

УКРАЇНСЬКИЙ ВІНОЧОК. МИКОЛАЇВЩИНА

*Регіональна парціальна програма
та методичні рекомендації з міжкультурної та
громадянської освіти дітей дошкільного віку*

Миколаїв – 2023

УДК: 373.2
У45

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 29.03.2023 № 2.

Авторський колектив:

*М. А. Араджионі
Л. М. Олійник
Н. Є. Літвінова
О. А. Вербик
Л. О. Філіппова
С. Ю. Скидан
О. А. Рещенко
А. В. Карлюга
І. В. Григорчак
Т. І. Бундєєва*

Рецензенти:

- І. Є. Ніколаєв* – д-р іст. наук, завідувач кафедри філософії освіти, теорії й методики суспільствознавчих предметів Миколаївського ОППО;
І. А. Романюк – консультант Центру професійного розвитку педагогічних працівників Миколаївської міської ради

Український віночок. Миколаївщина: Регіональна парціальна програма та методичні рекомендації з міжкультурної та громадянської освіти дітей дошкільного віку / Араджионі М. А., Олійник Л. М., Літвінова Н. Є. та ін. – Миколаїв: центр редакційно-видавничої діяльності МОППО, 2023. – 152 с.

ISBN 978-617-8265-46-5

«Український віночок. Миколаївщина» – регіональна парціальна програма, орієнтована на міжкультурну та громадянську освіту дітей середнього і старшого дошкільного віку, які відвідують заклади дошкільної освіти Миколаївського регіону. Зміст програми спрямовано на формування в дітей середнього та старшого дошкільного віку соціально-громадянської компетентності – здатності виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до активної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві, для поліпшення спільного життя.

Програмно-методичний комплекс (ПМК) «Український віночок. Миколаївщина» спрямований на міжкультурну і громадянську освіту дітей середнього та старшого дошкільного віку складений на підставі першої частини інтегрованого наскрізного курсу «Культура добросусідства», що розроблений фахівцями Інформаційно-дослідного центру «Інтеграція та розвиток». Його метою є підготовка дитини до свідомого життя в демократичному суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, толерантності, дружби між усіма народами, етнічними, національними та релігійними групами.

УДК: 373.2

ISBN 978-617-8265-46-5

© Араджионі М. А., Олійник Л. М.,
Літвінова Н. Є. та ін., 2023

© Центр редакційно-видавничої діяльності
Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти, 2023

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	7
Змістовий напрям 1. ДИТИНА В СОЦІУМІ	29
Змістовий блок «Я – особистість»	31
Змістовий блок «Я і моя родина»	35
Змістовий блок «Я у світі професій»	38
Змістовий блок «Я серед інших»	40
Змістовий напрям 2. ПРИРОДА МИКОЛАЇВСЬКОГО КРАЮ	47
Змістовий напрям 3. ЛЮДИ МИКОЛАЇВЩИНИ ТА ЇХ КУЛЬТУРА	66
Змістовий блок «Традиції та сучасна культура людей, які живуть у регіоні»	74
Змістовий блок «Люди та пам'ятки регіону»	82
Змістовий блок «Художня література»	92
Змістовий блок «Музика. Дитячі свята»	96
Змістовий напрям 4. ГРАЄМО РАЗОМ	111
Змістовий напрям 5. КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ	119
Змістовий напрям 6. СПІВПРАЦЯ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ	126
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	135
ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	143

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Зміст освіти дітей дошкільного віку визначається державним стандартом – Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні (далі – державний стандарт). У його інваріантній частині зазначені освітні напрями роботи педагогів для досягнення дітьми дошкільного віку необхідного рівня розвиненості, освіченості й вихованості, зокрема набуття навичок міжособистісного спілкування, взаємної поваги й толерантності.

Варіативна частина державного стандарту допускає створення програмно-методичних матеріалів, що мають відобразити особливості регіонів України й задовольнити потреби й інтереси дітей – носіїв різних культур і мов.

Програмно-методичний комплекс (далі – ПМК) «Український віночок. Миколаївщина» конкретизує з урахуванням регіонального компонента зміст першої частини «Український віночок. Регіон» наскрізного інтегрованого спеціального курсу «Культура добросусідства», що розроблений фахівцями інформаційно-дослідного центру «Інтеграція та розвиток».

Одним з першочергових завдань сучасної виховної політики є формування в дітей толерантної поведінки, зокрема етнічної та конфесійної толерантності. Відображаючи національну та регіональну своєрідність культур, педагоги мають приділяти особливу увагу формуванню не тільки національної самосвідомості, а й базису особистісної культури. Це означає те, що дитина залучається до загальних,

неперебутніх людських цінностей і набуває навичок поважного ставлення до інших дружніх культур, релігій.

Проблеми виховання громадянина, формування культури міжетнічного й міжконфесійного спілкування актуальні для всіх країн. Проте підходи до їх вирішення неоднакові, оскільки значною мірою залежать від конкретних історичних і соціально-політичних умов, стану суспільства, його ідеології.

Сприйняття миру як єдиної системи багатогранних форм існування культур, мов, ідей, поглядів, усвідомлення цієї різноманітності і єдності зумовлюють необхідність виховання в дітей поваги до інших культур, релігій, поглядів. Підвищується значення загальнолюдських цінностей. Засвоєння світової культури через призму національної допоможе сформувати світогляд громадянина України, здатного діяти не тільки у своїй національній державі, але й у світі.

Історично склалося, що в Миколаївському регіоні (за даними Всеукраїнського перепису населення від Державного комітету статистики України) проживають представники понад 100 національностей і народностей з різним світоглядом, віросповіданням і традиціями. Необхідно підкреслити, що останнім часом у вихованні молодого покоління актуальними стають питання толерантності, міжкультурної компетентності та соціальної інклюзії, особливо через воєнну агресію РФ щодо України. Освітня Микола-

ївської області ознайомилися з особливостями інтегрованого курсу «Культура добросусідства» та відзначили його унікальність. Розроблення системного підходу до впровадження в освітній процес курсу «Культура добросусідства» сприятиме вихованню молодого покоління в дусі взаємоповаги, відвертості й толерантності за парціальною програмою «Український віночок. Миколаївщина», що складено з урахуванням регіональної специфіки для здійснення міжкультурної та громадянської освіти дітей середнього та старшого дошкільного віку в Миколаївському регіоні.

Формувати соціальні навички поведінки у громадянському суспільстві треба з перших днів життя дитини. Це тривалий процес, що потребує систематичної роботи, яка в кожному віковому періоді має особливості, пов'язані з досвідом і можливостями дітей. Застосований під час складання програми соціокультурний підхід передбачає виховання ціннісного й відповідального ставлення дитини до навколишнього світу як основи для «входження» у культуру.

Толерантність, так само як і інші якості особистості, не закладається природою від народження, а розвивається поступово в ході соціалізації людини. Вона формується в дитини як під впливом загальносоціальних умов, так і через цілеспрямовану діяльність певних соціальних інститутів – родини, закладів освіти, інших установ і засобів масової інформації. Оскільки до 4 років у дитини з'являються перші ознаки етнічної ідентичності, то саме в цьому віці доцільно

починати роботу з формування етнічної та конфесійної толерантності.

«Український віночок. Миколаївщина» – регіональна парціальна програма, що орієнтована на міжкультурну та громадянську освіту дітей середнього і старшого дошкільного віку, які відвідують заклади дошкільної освіти Миколаївського регіону. Зміст програми спрямовано на формування в дітей середнього та старшого дошкільного віку соціально-громадянської компетентності – здатності виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві, для поліпшення спільного життя.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Соціокультурний підхід, що застосовано під час складання програми, спирається на вчення про цінності (аксіологію) й обумовлений об'єктивним зв'язком людини з культурою як системою цінностей. На перший план виступає ідея розвитку дитини через формування загальнокультурних цінностей, осягнення природи та людини як найбільших цінностей, а також сприяння бажанню жити в гармонії з навколишнім світом згідно з його законами. Передбачається формування відповідного змісту освіти, відтворення в освітніх структурах культурних зразків і норм життя. Це

орієнтація освітнього процесу на загальнолюдські культурні цінності, світову та національну духовну культуру.

Елементи етнічної самосвідомості з'являються в дітей вже у 3–4 роки. Тому педагогам необхідно сформувати в дошкільників перші елементарні знання про культуру людей, що мешкають у Миколаївській області, прищепити навички толерантної взаємодії.

Щоб розвивати в дітей соціально-громадянську компетентність, педагогові потрібно детально ознайомитися з таким основним поняттям, як «толерантність». У першій статті Декларації принципів толерантності, прийнятої державами – членами ООН 16 листопада 1995 р. у Парижі й ратифікованої в Україні, зміст терміна тлумачиться так:

«1.1. Толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів вияву людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відвертість, спілкування і свобода думки, совісті й переконань. Толерантність – це гармонія в різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, але й політична і правова потреба. Толерантність – це чеснота, яка робить можливим досягнення миру і сприяє зміні культури війни культурою миру.

1.2. Толерантність – це не поступка, поблажливість або потурання. Толерантність – це перш за все активне ставлення, що формується на основі визнання універсальних прав і основних свобод людини. Ні за яких обставин толерантність не може бути виправданням посягань на ці основні цінності, толерантність повинні виявляти окремі люди, групи й держави.

1.3. Толерантність – це обов’язок сприяти затвердженню прав людини, плюралізму (зокрема культурного плюралізму), демократії і правопорядку. Толерантність – це поняття, що означає відмову від догматизму, абсолютизації істини й затверджує норми, встановлені в міжнародних правових актах у галузі прав людини.

1.4. Прояв толерантності, який співзвучний до поваги прав людини, не означає терпимого ставлення до соціальної несправедливості, відмови від своїх думок або поступок чужим переконанням. Це означає, що кожен вільний дотримуватися своїх переконань і визнає таке ж право за іншими. Це означає визнання того, що люди за своєю природою розрізняються за виглядом, становищем, мовою, поведінкою, цінностями й мають право жити в мирі і зберігати свою індивідуальність. Це також означає, що погляди однієї людини не можуть бути нав’язані іншим».

Поняття «етнічна толерантність» має два блоки: 1) система цінностей, поглядів, стереотипів демократичного спрямування, що базується на визнанні принципу толерантності в міжетнічних відносинах; 2) уміння людини приймати людей з іншою культурою, свідомістю, традиціями та психологічна готовність до взаємодії з представниками інших національностей на основі толерантності й згоди.

Виділені блоки етнічної толерантності особистості можуть бути покладені в основу цілеспрямованої роботи з формування в дітей толерантної самосвідомості.

Доцільно реалізовувати зміст програми у двох основних напрямках:

- ознайомлення дітей із сучасними цінностями в галузі міжетнічних відносин;
- навчання дітей толерантної взаємодії з представниками інших національностей, прийомам запобігання і вирішення конфліктних ситуацій.

Толерантна поведінка передбачає дотримання таких принципів:

1. Усвідомлюючи себе носієм певної культури й мови, визнавати це право за іншими. Г. Сковорода писав, що «кожен повинен пізнати свій народ і в народі пізнати себе. Лише усвідомивши себе частинкою свого народу, своєї культури та мови, людина може визнати за іншим право пишатися своїм народом і відкрито проявляти свою етнічність. Тільки у дзеркалі іншої культури людина може усвідомити свою власну особистість, побачити її яскравіше, об'ємніше, образніше, відчутти себе частиною цілого, охоронцем і продовжувачем традицій.

2. Не прагнути підпорядкувати собі іншого.

Про толерантність можна говорити тільки тоді, коли в партнерів немає прагнення підкорити, пригнітити іншого своєю владою, авторитетом, достатком, силою зброї. Отже, толерантність будується тільки на основі певної рівності позицій суб'єктів, які взаємодіють, лише за умови, що вони поважають гідність один одного, право на наявність і збереження індивідуальності, прояв якої обмежується тою мірою, якою це потрібно для досягнення загального результату діяльності.

3. Вивчати іншого.

Оскільки толерантність базується на поважанні гідності суб'єктів, які взаємодіють, то для партнерів стає обов'язковим прийняття того, що кожен з них визнає в собі найбільш цінним, значущим у спілкуванні. А для цього треба вивчити людину. На жаль, у сучасному суспільстві саме бажання, а тим більше вміння вивчати іншу людину як цікавого, своєрідного суб'єкта рідко є як у дорослих, так і в дітей. Подібна діяльність розвиває пізнавальний інтерес і пізнавальну активність дітей, що сприяє формуванню творчої особистості. Зазначений аспект надзвичайно важливий для педагогів. Ознайомлення дітей з культурою, традиціями, способом життя представників інших національностей дозволить перевести властиву багатьом людям оцінну діяльність у пізнавальну. Це передбачає активний пошук різними людьми того цінного, що може бути основою для їхнього спільного існування. Так в особі формується здатність визнавати наявність інших поглядів, думок, уявлень, способів поведінки, а також плюралістичного сприйняття навколишнього світу і ставлення до нього. Людина може краще пізнати свою власну культуру крізь призму несхожості, побачивши її у дзеркалі інших.

4. Приймати іншого таким, яким він є.

Ця умова означає, що суб'єкти взаємодії не повинні прагнути переробити одне одного, а мають сприймати людину як ціле, зі всіма індивідуальними особливостями.

5. Наголошувати на об'єднавчих чинниках.

Для досягнення толерантної взаємодії важливо знайти те, що об'єднує партнерів. Тому необхідно спочатку виді-

ляти спільне, а потім фіксувати увагу на відмінних особливостях у позитивному емоційному контексті, формуючи тим самим позитивні етнічні стереотипи.

Загальні методологічні підходи до побудови освітнього процесу:

- від сприйняття до ідей і узагальнень;
- накопичення досвіду різних контактів з об'єктами навколишнього світу, рефлексія, інтеграція вражень у цілісну картину світу;
- через залучення до духовної скарбниці своєї нації до розуміння того, що світ прекрасний своїм різноманіттям;
- етнокультурний компонент (фольклор, народні ігри, декоративно-ужиткове мистецтво, природа) дозволяє створити необхідний для дитячого сприйняття емоційний фон, збудити інтерес, підвищити рівень мотивації до пізнання. Це засіб пробудження пізнавальної активності, самостійності, яскравої індивідуальності, художнього розвитку, залучення до краси й самобутності народу, а також шлях до культури відносин між людьми.

Доброзичливе ставлення до людини іншої раси, етнічної та конфесійної групи формується з урахуванням трьох компонентів: пізнавального, емоційного й поведінкового (вольового).

Засобами формування в дітей етики міжнаціонального спілкування є педагогічно скероване спілкування з однолітками й дорослими людьми різних національностей, на-

родна творчість, ігри, художня література тощо. Роботу необхідно починати із формування емоційно-позитивного ставлення до самого факту існування різних народів, мов, культур, смаків.

Рекомендується опрацювати з дошкільниками основні відомості про рідний край, його історію, культуру, звичаї та побут, з етики, естетики, екології в доступній для їхнього віку формі; ознайомити дітей з елементами різних видів мистецтв, зокрема живопису, музики й літератури.

Вивчаючи культури людей, які мешкають у Миколаївській області, не треба звертати увагу тільки на національні особливості, оскільки це завдає шкоди ідеї спільності всіх людей на планеті. Необхідно наголошувати на багатстві культур і їх взаємопроникненні, на талантах людей і їх позитивних людських якостях, етичних ідеалах. Слід виходити насамперед з національного складу групи.

У контексті цієї програми потрібно звернути увагу на те, що виховання в дітей дошкільного віку патріотичних почуттів до своєї Батьківщини має базуватися на доброму ставленні до представників інших національностей.

Педагоги мають сприяти оволодінню дошкільниками елементарною етикою міжнаціональних відносин, формуванню в дітей уявлення про те, що люди на Землі мають жити в мирі й дружбі.

Ураховуючи психічні й емоційні особливості дітей дошкільного віку, необхідно пропонувати їм твори, в яких наводяться приклади мирного співіснування, дружби й успішної співпраці представників різних національностей і релігій.

Організація освітнього процесу і створення освітнього середовища у групі ЗДО мають сприяти розвитку особистості в контексті загальнолюдської культури з урахуванням конкретних культурних умов діяльності дітей; взаємодії дитини зі світом культури в межах всіх вікових субкультур (однолітки, старші, молодші).

Мета і завдання

Метою ПМК «Український віночок. Миколаївщина» у складі інтегрованого спеціального курсу «Культура добросусідства» є виховання в дитини пошани до батьків, їх культурної самобутності; до мови й національних цінностей країни проживання і країни походження; до культур, відмінних від її власної; підготовка до свідомого життя в демократичному суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, толерантності, дружби між усіма народами, етнічними, національними та релігійними групами. Це цілком відповідає змісту, спрямованості міжнародних й українських документів про права дитини та освіти.

Для досягнення зазначеної мети необхідно реалізувати такі *завдання*:

1. Виховання основ духовної культури, формування емоційно-ціннісного ставлення до:

- родини, місця проживання, міста (села, смт, ТГ), Батьківщини;
- природи рідного краю;
- мови, історії, культурної спадщини свого народу й людей, серед яких мешкає дитина.

2. Спонування дитини до прояву співчуття, дбайливого ставлення до рідних і близьких людей, друзів й однолітків, зокрема представників різних національностей і релігій, тих, хто піклується про неї в закладі дошкільної освіти, удома, хто сам потребує її уваги.

3. Виховання шанобливого ставлення до людей і результатів їх праці, рідної землі, державної символіки й етнічних символів, традицій країни, державних і релігійних свят.

4. Виховання шанобливого ставлення симпатії, добрих почуттів до людей інших національностей, почуття власної гідності й толерантності.

5. Ознайомлення з особливостями мови, побуту і традиціями людей, що мешкають у Миколаївській області, зокрема із сімейними й релігійними звичаями, народним етикетом, традиціями гостинності.

6. Прищеплення етики міжнаціонального спілкування й «культури миру».

7. Виховання активної громадянської позиції, почуття патріотизму, національної гордості, позитивного ставлення до різноманітності культур.

8. Створення умов для краєзнавчої, народознавчої роботи в закладах дошкільної освіти.

ПМК «Український віночок. Миколаївщина» складається з «Пояснювальної записки», «Методичних рекомендацій», змістових напрямів: «Дитина в соціумі», «Природа Миколаївського краю», «Люди Миколаївщини та їх куль-

тура», «Граємо разом», «Культура спілкування», «Співпраця з родинами вихованців та громадськістю»; «Термінологічний словник», «Інформаційні джерела та рекомендована література».

Змістовий напрям «Дитина в соціумі» поділяється на змістові блоки: «Я – особистість», «Я і моя родина», «Я у світі професій», «Я серед інших». Змістовий напрям «Люди Миколаївщини та їх культура» конкретизується у змістових блоках: «Традиційна та сучасна культура людей, які живуть у Миколаївській області», «Люди та пам'ятки регіону», «Художня література», «Музика. Дитячі свята».

Краєзнавча інформація у програмі розрахована насамперед на педагогів і батьків, для дошкільнят вона не є обов'язковою до запам'ятовування та вивчення. Діти сприймають матеріали дозовано під час різноманітних видів специфічної діяльності. Важливою є особистісна зацікавленості дитини певними об'єктами або явищами й можливість дорослих задовольнити цю цікавість.

До кожного розділу додаються короткі методичні настанови, що стосуються його змісту й завдань для реалізації цього змісту в роботі з дітьми середнього і старшого дошкільного віку. Також вказано обсяг знань і вмінь, орієнтовні форми роботи. Метод проєктів є провідним в організації практичної взаємодії педагога з дітьми для реалізації змісту програми. Побудова освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства стимулює до продуктивної взаємодії всіх його учасників та творчих проявів дошкільнят. Визначено показники успішного розвитку дітей середнього

і старшого дошкільного віку за кожним змістовим напрямом.

Термінологічний словник містить основні поняття ПМК.

Список літератури – бібліографія, використана під час складання ПМК та рекомендована педагогам для додаткового опрацювання.

Зміст програми забезпечує неперервність і наступність з програмами початкової освіти наскрізного інтегрованого курсу «Культура добросусідства», а також органічну інтеграцію з програмами Нової української школи.

Принципи реалізації програми

Під час розроблення змісту напрямів / блоків програми дотримувалися таких концептуальних принципів:

- *принцип пріоритету загальнолюдських цінностей* (етнічна та конфесійна толерантність, «культура миру», рівноправність мовних, етнічних і релігійних груп незалежно від статусу, чисельності й часу мешкання в області (у програмі наведено назви етносів, мовних чи релігійних груп за алфавітом));
- *принцип відродження, збереження та розвитку етнокультурної самобутності й діалогу культур* (питання традиційної культури розглядаються за тематичним принципом);
- *принцип доступності* (форми й методи роботи, обсяг історико-етнографічного матеріалу повинні

- відповідати віковим і психологічним особливостям дітей дошкільного віку);
- *принцип спадкоємності* (продовження роботи з міжкультурної та громадянської освіти молодших школярів у новій українській школі, поглиблення змісту);
 - *принцип природовідповідності* (спрямованість на властиві дитині дошкільного віку види діяльності: пізнавальну, мистецьку, ігрову, рухову, комунікативну, побутову);
 - *принцип особистісно орієнтованої взаємодії* дітей і дорослих.

Специфіка та структура ПМК

Програма з міжкультурної та громадянської освіти дітей середнього та старшого дошкільного віку «Український віночок. Миколаївщина» є парціальною, доповнює зміст інваріантної складової чинних комплексних освітніх програм для закладів дошкільної освіти й орієнтована на реалізацію основних завдань Базового компонента дошкільної освіти. Може використовуватися в поєднанні з чинними комплексними освітніми програмами, за якими працюють педагоги закладів дошкільної освіти.

У програмі представлено специфічне наповнення змістових напрямів з урахуванням географічних та культурологічних особливостей Миколаївського регіону. Для кожного змістового напрямку окреслені освітні завдання з міжкультурної освіти дітей дошкільного віку, зміст роботи та очікувані результати.

Зміст програми не диференціюється для середнього і старшого дошкільного віку, що дає змогу реалізувати його не тільки у групах дітей однакового віку, а й різного. Натомість урахування вікових особливостей дітей дає змогу окреслити очікувані результати, що мають бути досягнуті дітьми середнього дошкільного віку на момент переходу до старшої групи, а дітьми старшого дошкільного віку – на кінець дошкільного дитинства, на порозі нової української школи.

Програма орієнтує педагога до використання методів дієвого пізнання природного довкілля, соціального оточення, розмаїття світу людської культури Миколаївського регіону у процесі взаємодії з дорослими через досвід специфічних видів дитячої діяльності: пізнавальної, мистецької, ігрової, рухової, комунікативної, побутової.

Побудова освітнього процесу для дітей дошкільного віку здійснюється на основі формування досвіду дитини у спілкуванні з дорослими та однолітками в усіх видах діяльності, що реалізуються в дошкільному віці (предметно-практичній, ігровій, образотворчій, пізнавальній та інших) в універсальному розвивальному (ігровому) середовищі на засадах діяльнісного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого, соціокультурного принципів організації освітнього процесу.

До кожного напрямку / блоку пропонується **тематика проєктів, що реалізуються педагогом з дітьми та їхніми батьками**. Завдяки використанню методу проєктів забезпечується стимулювання інтересу дітей до життєвих подій

та пошуків шляхів вирішення проблем, з якими вони можуть стикатися, практичне застосування набутих знань у процесі діяльності, розширення можливостей у самореалізації.

Орієнтовний перелік форм роботи до пропонованих видів діяльності наведено у напрямках / блоках.

Ігрова діяльність. Відповідно до вікових та психологічних особливостей дитина до 6 років віддає перевагу грі як провідній діяльності, використовує власний досвід для створення ігрових задумів, реалізує в них свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби. У власній грі відтворюються знання та моральні уявлення, задовольняється інтерес до навколишнього. До старшого дошкільного віку, якщо проведена систематична і достатня робота у цьому напрямі, дитина може самостійно реалізувати власні ігрові задуми, обирати ігри, іграшки, гратися на самоті чи об'єднуватися з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань.

Дидактичні ігри. Спрямовані на формування в дошкільників потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом. Вони є одночасно й ігровим методом навчання дітей дошкільного віку, і формою навчання дітей, і самостійною ігровою діяльністю, і засобом різнобічного виховання дитини. Також це одна із форм удосконалення пізнавальних умінь і навичок дітей. Вихователь одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти, граючись, навчаються.

Мовленнєві ігри. Навчають дошкільників формулювати звернення, аргументувати свою думку, підтримувати розмову. Діти розвивають навички комунікації, знаходження спільної мови з тими, хто їх оточує.

Сюжетно-рольові ігри. У цих іграх відбиваються уявлення дітей про навколишній світ, взаємини та професійні обов'язки людей. Вони переносяться з повсякденної рутини: приміряють цікаву роль, використовують образи пам'яті й фантазію для дії у вигаданій ситуації. Сюжетно-рольова гра не тільки розважає, але і є елементом освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Суть сюжетно-рольової гри полягає у вигадуванні дитиною ситуації, виборі атрибутів і дії відповідно до задуму.

Завдяки сюжетно-рольовій грі закладається культура взаємин усередині дитячого колективу, прищеплюється повага до праці дорослих і різних професій, закладаються прості соціальні компетенції (як поводитися в суспільстві).

Будівельно-конструкторські ігри. Особливістю гри є те, що в її основі лежать конструктивні вміння та здібності, через це вона більшою мірою, ніж будь-які інші види дитячої гри, наближається до творчої практичної діяльності, зокрема до конструювання. Будівництво часто виникає у процесі сюжетно-рольової гри та викликається нею, задає мету. Наприклад: діти задумали грати в моряків, тому виникла необхідність будувати корабель. У старших групах протягом тривалого часу зводять складні споруди, викори-

стовують конструктор. Дитину захоплює сам процес творення, конструювання. У спорудженні будівлі, виготовленні іграшки й полягає гра: діти домовляються, що будуватимуть, у який спосіб, розподіляють ролі (начальник будівництва, архітектор, шофер, муляр). Будівельно-конструкторські ігри сприяють розвитку творчості, мислення, просторової уяви, що є в основі конструкторської діяльності.

Ігри-драматизації, крім суто дидактичних цілей, мають виховний зміст і спрямовуються на розвиток естетичної культури дітей; завжди використовуються сценічні засоби, на відміну від ігор дидактичних, для яких це не є обов'язковим.

Режисерські ігри. У режисерських іграх дитина говорить, виконує різноманітні дії за ляльку, виступає режисером стосовно ляльки (настільний тіньовий театр, театр на фланелеграфі тощо). Вона діє і за ляльку, і за себе, спрямовуючи всі дії. Діти «вчать» ляльок тіньового, лялькового, пальчикового театру «діяти» відповідно до тієї ролі, яку вони взяли на себе, надаючи їм літературних й уявних ознак. Ще не вміючи оцінювати власну творчість, дитина оцінює дії ляльки, тим самим поступово розвиває самооцінку.

Рухливі ігри. Мають значний вплив на виховання морально-вольових якостей. У колективних іграх у дітей формується поняття про норми громадської поведінки, виробляються організаційні навички, виховуються стійкість, сильна воля, витримка. Спільний інтерес, викликаний грою, об'єднує дітей у дружній колектив.

Комунікативна діяльність. Розвиває здатність дитини до спілкування з однолітками й дорослими в різних формах конструктивної взаємодії, підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися аргументовано відстоювати свою позицію.

Полілог. Організована, цілеспрямована розмова багатьох осіб (у ситуації групи ЗДО – вихователя з дітьми) з певної теми, що складається з питань і відповідей. Під час полілогу активізуються моральні й естетичні уявлення дітей, зосереджується їхня увага на найяскравіших враженнях. Полілоги підводять дітей до доступних для них суджень, висновків. Дитина на яскравих прикладах повніше осмислює й емоційніше переживає своє ставлення до оточуючого. Спираючись на знання, дитина обдумує свою поведінку, оцінює вчинки. Полілог сприяє вихованню в дитини відповідного ставлення до фактів дійсності, організованості й формуванню певних моральних якостей. Зміст полілогу залежить від теми, може бути пов'язаний з предметами побуту, праці, побутом і працею людей, явищами природи, суспільним життям, святами, іграми та побутовою діяльністю дітей у закладі дошкільної освіти. Це також може бути обговорення прослуханих казок, оповідань, віршів, розглянутих картин, діафільмів, кінофільмів, телепередач тощо.

Художні твори. У програмі наданий перелік прозових та віршованих текстів, зміст яких спрямовано на реалізацію

завдань певного напрямку / блоку. Педагоги на власний розсуд обирають літературні твори, що читатимуть дітям, для подальшого обігрування їхнього змісту в сюжетно-рольових, театралізованих та інших іграх, видах діяльності. Залежно від реальної ситуації та умов освітнього середовища із пропонованими художніми творами можна ознайомлювати дітей в аудіо- або відеоформаті. Таким чином формується емоційно-ціннісне ставлення: інтерес до художнього слова, друкованої чи електронної книжки.

Дитина виявляє бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні, користуватися книжками як джерелами інформації та задоволення, інтерес і задоволення від участі в розігруванні щедрівок, колядок, закличок, у сюжетно-рольових іграх за мотивами літературних творів, промовлянні текстів народних ігор; демонструє активне зацікавлене ставлення до мовленнєвої творчої діяльності, як організованої, так й ініціативної, у різних її формах; охоче відтворює враження від літературних творів різними засобами художньо-мовленнєвої діяльності.

Вчимо англійську мову. З метою інтеграції до європейських стандартів серед форм комунікативної діяльності у напрямках / блоках запропоновано вивчення слів, фраз, невеликих діалогів, пісень тощо англійською відповідно до їх змістового наповнення. Англійська мова є міжнародною, а дошкільний вік є сензитивним для вивчення іноземних мов. Знання міжнародної мови сприятиме кращій комунікації дітей у багатонаціональному середовищі.

Мистецька діяльність. Для емоційного заглиблення

дітей у пропонований програмою зміст педагогу можна застосовувати весь відомий йому та його вихованцям арсенал різноманітних технік – ліплення, аплікації, малювання, а також співи, слухання музики, музично-ритмічна та музично-ігрова діяльність, гра на дитячих музичних інструментах (візуалізація образів музики та передача їх під час виконавської діяльності голосом, рухами, пластикою).

Формування глядацької та виконавської культури можливе на основі занурення в театральну атмосферу та створення, «проживання» образів персонажів у власній сценічній діяльності.

Залучення до мистецтва не лише збагачує особистий, індивідуальний досвід взаємодії дитини зі світом, а й допомагає їй навчитися проникати у внутрішній світ іншої особистості. Такий досвід сприяє формуванню особистісної компетентності дошкільника, адже завдяки йому розвивається базова характеристика – емпатія.

Мистецька діяльність дітей дошкільного віку має бути процесом не лише зовнішньої дії, а й поступового опанування (розвитку та контролю) особистістю власних емоцій, руху від пізнання себе зовнішнього до відкриття свого внутрішнього світу. Тому пріоритетним у мистецькій діяльності є розвиток здатності дитини до усвідомлення своїх внутрішніх глибинних прагнень, уміння викликати в себе позитивні емоційні стани, почуття, переживання та відтворювати їх у художніх образах.

Участь родин. Попри те, що у програмі є окремий змістовий напрям «Співпраця з родинами вихованців та громадськістю», у кожному напрямі / блоці виокремлено тематику різноманітних заходів з батьками або особами, які їх замінюють, відповідно до змісту певного напрямку / блоку. Це зроблено для того, щоб педагог, який працює за програмою, комплексно підходив до завдань, що неможливо без залучення батьків та реалізації педагогіки партнерства. В її основі – спілкування, узаємодія та співпраця між педагогом, дітьми та їхніми батьками, які об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Вихователь має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини. Участь родин у реалізації змісту програми має базуватися на принципах педагогіки партнерства, що визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога й батьків дитини, рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

Опанування програми дітьми здійснюється з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей, соціального запиту батьків та громади відповідно до положень особистісно орієнтованих освітніх стандартів.

Зміст програми є інтегрованим, що допомагає дітям середнього та старшого дошкільного віку досягнути явища навколишньої соціальної дійсності, природного довкілля у

взаємозв'язку і взаємовпливі, а також створює умови, що сприяють забезпеченню пізнавальної готовності до систематичного навчання в умовах Нової української школи.

У програмі враховано аспекти саме Миколаївського регіону: історія виникнення міста, відомості про видатних людей Миколаївщини, історичні споруди, особливості природного середовища тощо. Ця програма допоможе розвинути любов у дошкільнят та їхніх батьків до своєї країни, Батьківщини через вивчення минулого й сучасного рідного краю.

Завдання програми «Український віночок. Миколаївщина» відображаються в перспективному плані організації освітнього процесу, який розробляють педагоги закладу освіти. Перспективний план – документ, у якому визначаються завдання, види діяльності з дітьми, за освітніми напрямками на тривалий відрізок часу: навчальний рік, півріччя, квартал, місяць.

Календарний план є основним документом педагога, в якому вказуються види, форми, методи та прийоми роботи з дітьми на кожний день. Планування освітнього процесу зазвичай здійснюється за пізнавальними темами. Плануються форми роботи з дітьми в ранкові години, під час прогулянки, у другій половині дня. Форми роботи підбираються до пізнавальної теми тижня. Так, наприклад, коли у вересні в багатьох закладах дошкільної освіти вивчається тема «Наш дошкільний заклад» або «Ми діти твої, Україно», то планується робота з розділу «Культура спілкування» (спілкування в родині, між друзями тощо), коли за

планом ЗДО розглядається питання, що пов'язані з природою, дітей ознайомлюють з особливостями природи рідного регіону. У плануванні доцільно виділяти певним кольором ці форми взаємодії з дітьми, щоб фіксувати роботу за програмою «Український віночок. Миколаївщина».

Для врегулювання організації корисною є циклограма, в якій можуть бути передбачені такі заходи: «Фестиваль миколаївських національностей» (де діти презентують національні особливості різних народів або навпаки дітям розповідають дорослі), «Фестиваль талантів батьків», «Наша національна кухня» (батьки різних національностей презентують страви, а потім усі куштують їх за столом), «Свято до дня міста або села», «Літературний ранок» (діти читають вірші миколаївських поетів) тощо.

Розвивальне середовище для реалізації програми «Український віночок. Миколаївщина» не потребує масштабних змін. Залишаються національні куточки, що можна доповнити альбомами про відомих людей міста або села, добіркою пам'яток регіону, макетом місцевості навкруги ЗДО з культурними пам'ятками чи відомими місцями тощо. Рекомендовано робити мінімузеї або тимчасові виставки, наприклад, виставку старих іграшок («Іграшки моїх батьків»), національних костюмів, рушників тощо. У закладі мають бути стенди або осередки з національною символікою, гербом міста (села), прапором тощо. Доцільно розмістити карту Миколаївського регіону й поставити помітку, де саме проживають діти або розташований заклад освіти.

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ

Змістовий напрям 1. ДИТИНА В СОЦІУМІ

Освітні завдання:

- надати дітям знання про регіон і населений пункт, в якому вони проживають, обласний центр Миколаївського регіону – місто Миколаїв;
- формувати особисту культуру дитини, обізнаність з образом власного «Я» та її місцем у системі людської життєдіяльності (у сім'ї, у групі однолітків, соціально-комунікативному, культурно-етнічному, громадянському просторі);
- розвивати мотивацію до здорового способу життя на основі сучасних медичних рекомендацій, гігієнічних норм, традиційних народних засобів та методів, притаманних представникам різних культур, які проживають на території Миколаївщини;
- виховувати усвідомлене ставлення до себе як до самостійної особи, інтерес і толерантне ставлення до людей різного віку, статі, національності, соціального статусу тощо;
- заохочувати до збереження родинних традицій, зацікавлення традиціями носіїв інших культур, які представлені в Миколаївському регіоні;
- розширювати уявлення про професії людей найближчого оточення та Миколаївського регіону, формувати вміння виявляти повагу та бережливе ставлення до результатів людської праці, спонукати до вживання продуктів державного виробництва;

- формувати мотивацію до виконання посильних завдань і домашніх обов'язків, відповідальності, підприємливості й ініціативності;
- навчати діяти в команді, свідомо обирати партнерів для різних ситуацій взаємодії, відчувати контекст спілкування, уникати насильницького розвитку конфліктних ситуацій, знаходити компроміс і вести діалог.

Методичні настанови

Підвищувати інтерес та потребу дітей у фізичному вдосконаленні. Привчати цінувати чесність, товариськусть, підтримку в командних іграх. Поглиблювати уявлення про основні чинники збереження здоров'я – рухова активність, правильне харчування, дотримання питного режиму, безпечна поведінка, догляд за тілом з урахуванням спортивних традицій регіону.

Виробляти потребу в засвоєнні способів збереження власного здоров'я згідно з місцевими та сімейними здоров'язбережувальними традиціями. Заохочувати використовувати умови природного середовища Миколаївського регіону з метою позитивного впливу на здоров'я. Формувати уявлення про корисні для здоров'я страви та харчові продукти через ознайомлення із традиційними національними стравами Миколаївщини. Виховувати позитивне ставлення до національних та сімейних оздоровчих традицій.

Ознайомити з будовою людського тіла, основними нормами та правилами міжстатевого спілкування з урахуванням традицій регіону, народними й сучасними гендерними стереотипами (як себе поводять, з чим граються дівчата та хлопці, роль чоловіка і жінки) та їхнім впливом на подальший розвиток особистості; сформувати відчуття належності до певної статі; виховувати повагу до своєї та протилежної статі в майбутньому (хлопчик – майбутній тато, дідусь; дівчинка – майбутня матуся, бабуся).

Змістовий блок «Я – особистість»

Зміст роботи

Формувати позитивне ставлення до власного «Я»; розуміння, хто голова в родині та за що слід цінувати всіх її членів. Підвищувати інтерес дитини до її внутрішнього світу (думки, почуття, бажання, мрії, ставлення). Навчати відчувати важливість власної родини, її традицій і звичаїв. Розвивати вміння диференціювати добро і зло, управляти власною поведінкою в різних життєвих ситуаціях. Створювати умови для підтримки самотійності кожної дитини.

Формувати поважне ставлення до людей, незалежно від їхньої статі, віку та стану здоров'я. Навчати виявляти інтерес до національних, сімейних здоров'язбережувальних традицій, активних форм діяльності й відпочинку, культури харчування та загартування.

Проводити бесіди з вихованцями про те, що чужі люди – це ті особи, які між собою незнайомі (перехожі на вулиці,

пасажери у транспорті, відвідувачі магазинів, глядачі в кінотеатрах тощо), і з ними слід поводитися чемно, обережно, стримуючи себе, оскільки чужі люди можуть бути небезпечними. Пояснювати дітям елементарні правила самозбереження.

Орієнтовні теми:

«Хто Я? Моє повне ім'я та його значення. Чому мене назвала мама Даринкою, Олександром...?», «Як звуть мого друга й чому я з ним товаришую?», «Моя улюблена іграшка», «Ігри, в які я люблю гратися», «Навіщо потрібно займатися фізкультурою?», «Вплив здорового харчування на моє здоров'я», «Сонечко та його промінчики, їх вплив на моє здоров'я», «Навіщо я відпочиваю на морі?», «Гартування – це добре», «Оздоровчі традиції мого народу», «Я – українець, а я – україночка».

Елементарні правила самозбереження:

- не брати від незнайомців солодощі, іграшки;
- не сідати в чужу машину;
- якщо не знаєш людину – не йди з нею;
- не сідати на руки стороннім особам у транспорті;
- не розповідати чужим свою адресу, ім'я, місце проживання;
- якщо чужа людина хоче тебе увести – клич на допомогу;
- якщо ти загубився, звернися до поліції.

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів:

«Моя найкраща іграшка», «Сучасні свята здоров'я»

(марафон, малі олімпійські ігри, олімпіади, олімпійські ігри тощо), «Моє хобі», «Герої моєї родини – захисники України», «Що означає моє ім'я?».

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри: «Що корисно, а що ні?», «Наповни кошик корисними продуктами», «Що до борщу, а що в компот?», «Корисне доміно», «Символи мого міста», «Подорож містом», «Головні вулиці міста», «Сусіди дитячого садка».

Мовленнєві ігри: «П'ять компліментів для себе», «Скажи лагідно власне ім'я», «Назви своїх найкращих друзів».

Сюжетно-рольові ігри: «Магазин корисних товарів», «Екскурсія вулицями мого міста».

Будівельно-конструкторські ігри:

«Мости мого міста», «Вулиця, де я живу», «Юні архітектори», «Дитячий парк», «Транспорт мого міста».

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Як я відпочивав улітку?», «Природні чинники та моє здоров'я», «Моє місто в майбутньому», «Улюблені місця мого міста», «У здоровому тілі – здоровий дух», «Друзі, які поруч зі мною», «Не забувай, що ти – дитина країни, що зветься Україна», «Традиційні українські «здорові» страви», «Що ми можемо зробити корисного для рідного міста?», «Корисне харчування», «Рух – це здоров'я», «Навіщо нам робити зарядку?», «Спорт у вашій родині», «Я маю право» тощо.

Художні твори (вірші):

Л. Філь «Я – українець», А. Гураль «Я – маленька українка», У. Федасюк «Я – українка», Д. Павличко «Де найкраще місто на землі?», П. Воронько «Облітав журавель», Г. Бойко «Бруднуля», Г. Чубан «Українська мова», Н. Красоткіна «Уся мова цікава» тощо.

Вчимо англійську мову:

«Це я!»

Hello! (хелоу) – *привіт*, Hi! (хай) – *привіт*; Bye! (бай) – *до побачення*; I (ай) – *я*; you (ю) – *ти*; fine (файн) – *добре*.

One (ван) – 1; two (ту) – 2; three (фрі) – 3; four (фо) – 4; five (файв) – 5; six (сікс) – 6.

– How old are you? (хау олд а ю) – *Скільки тобі років?*

– Thank you! (фенк ю) – *дякую*.

– What is your name? (вот із йо нейм) – *Як тебе звуть?*

– Hello! I'm ...(хелоу, ай м) – *Привіт, мене звуть....*

– Nice to meet you (найс ту міт ю) – *Приємно познайомитися*.

– How old are you? (ау олд а ю) – *Скільки тобі років?*

– I am six (ай ем) – *Мені 6 років*.

Мистецька діяльність:

«Прогулянка до лісу», «Річки мого міста», «Як я відпочивав на морі», «Намалюй своє заповітне бажання», «Найкраще місто на землі».

Участь родин:

«Вечір смачних вареників», «Чому дитина агресивна», «Захисти свою дитину від навколишньої небезпеки», «Не порушуємо права дітей», «Знаючи права, не забуваємо про обов'язки!».

Змістовий блок «Я і моя родина»

Зміст роботи

Уточнити поняття: «сім'я», «сімейні традиції», «сімейне коло», «рід», «родина», «родовід», «родинне дерево»; знання про всіх членів сім'ї. Навчити розрізняти сімейні обов'язки, надавати допомогу, формувати навички спільної праці та спільного відпочинку.

Розкрити поняття: «повне ім'я», «іменини». З'ясувати: значення своїх імен, імен близьких людей та родичів; походження імен і прізвищ у людей різних національностей. Ознайомити з обрядами надання імен у нас і наших сусідів (наприклад, у слов'ян ім'я та по батькові людини йде перед або за прізвищем, а у східних країнах до імені обов'язково додаються компоненти, що вказують на родинні стосунки, соціальне становище (приставка «ogli» в азербайджанській мові означає «син»). Імена та прізвища в назвах сіл, вулиць, площ, у народних святах, в усній народній творчості.

Формувати в дітей загальнолюдські цінності: турботу про власне здоров'я, сім'ю, повагу і любов до батьків, роду, дружби, миру, доброти; громадянські цінності: обов'язки перед іншими людьми, повагу до прав, честі та гідності інших людей; цінності часу, проведеного з власною родиною, спілкування із сім'єю.

Подати елементарні уявлення про поняття: «святиня», «реліквія». У кожній сім'ї є сімейні святині (найдорожче й найпотаємніше, що передається з покоління в покоління).

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів:

«Мій родовід», «Улюблені страви наших родин», «Ми подорожуємо», «Цікаві родинні вихідні», «Що в бабусі на подвір'ї?», «Де працюють наші батьки?».

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри:

«Допомагаю мамі», «Допоможи дідусеві зібрати овочі», «Допоможи бабусі спекти пиріг», «Допоможи матусі посадити квіти», «Професії моїх рідних».

Мовленнєві ігри: «Скажи лагідні слова для матусі», «Обов'язки в родині».

Сюжетно-рольові ігри: «Родина», «Концерт для мами», «День народження дідуся» тощо.

Гра-драматизація:

«Ходить гарбуз по городу» тощо.

Пальчикова гра:

«Оцей пальчик – мій дідусь?», «Родина пальчиків».

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Шануй тата і неньку – буде скрізь тобі гарненько», «Чим можна засмутити батьків?», «Найкраща Мама», «Мій тато – супермен», «Хто наймудріший у родині?», «Хто в родині старший», «Хобі твоїх родичів», «Мої обов'язки в родині», «У кого які обов'язки в родині?».

Художні твори:

В. Сухомлинський «Найгарніша мама», «Професія моєї мами»; Є. Саталкин «Мамині руки»; А. Костецький «Можна у світі чимало зробити»; Т. Шевченко «Мати»; І. Франко «Тямлю, як нині»; А. Малишко «Пісня про рушник»; Н. Позняк «Мамина молитва»; В. Гринько «Ще в колисці немовля...»; Г. Запорожченко «Турботлива бабуся», «Мамина вишиванка», Л. Компанієць «Є сестричка в мене», Н. Забіла «Мамине свято», Л. Круглик «Родина», Н. Літвінова «Мама».

Вчимо англійську мову:

«Моя сім'я»

Mum (мам) – *мама*; dad (дед) – *тато*; sister (сісте) – *сестра*; brother (бразе) – *брат*.

– Who is this? (ху із діс) – *Хто це?*

– This is my.... [sister] (діс із май ...) – *Це моя...*

Мистецька діяльність:

«Моя родина», «Хустка для бабусі», «Весняні квіти для матусі», «Дім, в якому я живу», «Намалюй щасливу родину», «Намалюй картинку із зображенням професій своїх близьких», «Намалюй сімейне дерево долоньками».

Участь родин:

«Таланти наших батьків», «Традиції нашої родини», «Спілкування з дитиною – запорука взаєморозуміння», «Масляна в гості завітала», «Дитина – дзеркало родини», «Скарб для дитини – це її батьки», «Моя спортивна родина».

Змістовий блок «Я у світі професій»

Зміст роботи

Розширити знання дітей про користь і значення праці людей у місті та сільській місцевості. Ознайомити вихованців з великими підприємствами міста, в якому вони проживають, та області (суднобудівними заводами: «Океан», Миколаївським суднобудівним заводом (колишня назва – завод імені 61-го Комунара), Миколаївською верф'ю Smart Maritime Group (колишня назва – Чорноморський суднобудівний завод); заводом «Зоря», «Машпроект» тощо); ТОВ «Сандора» – український виробник соків, соковмісних продуктів, газованих напоїв).

Сприяти виникненню рольового діалогу про працю людей у місті та в селі, бережливому ставленню до речей і предметів, що є результатом людської праці. Виховувати доброзичливість, повагу до праці людей, прагнення до співпраці, формувати вміння й бажання надавати допомогу ближньому.

Ознайомити з професіями минулого мешканців населеного пункту.

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів:

«Наше місто корабелів», «Професії мого садочка», «Виробництва мого міста».

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри:

«Впізнай професію», «Де чий інструмент?», «У світі

професій», «Утвори ланцюжок «Професії мого міста», логічний ланцюжок «Сільські професії», «Кому що потрібно?», «Що потрібно для виготовлення соку?»».

Рухливі ігри:

«Ткаля», «Кольорові автомобілі», «Косимо-косимо сіно», «Огірок-огірок» тощо.

Сюжетно-рольові ігри:

«Моряки», «Станція швидкої допомоги», «Ательє сучасного одягу», «Перукарня», «Кухарі», «Кафе «Українські страви», «Птахоферма», «На фермі», «Фермер у полі».

Ігри-драматизації: «Де були ми не розкажемо, а робили що – покажемо»

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Ким працюють твої батьки?», «Ким ти хочеш бути?», «Творчі професії», «Усі професії важливі», «Як ви допомагаєте своїм батькам?», «Бережи хліб, бо над його створенням трудилося багато людей», «Купуємо українське», «Праця людей твого міста», «Який сільськогосподарський інвентар ти знаєш? Для чого він?», «Професії, що рятують», «Захисники України».

Художні твори:

Т. Коломієць «Гончарний круг», Г. Бойко «Тато-постовий», «Трактористи», І. Чернецький «Комбайнери», М. Луків «До цеглини – цеглина», М. Познанська «Муляр», гімн січових стрільців «Ой у лузі червона калина».

Вчимо англійську мову:

Teacher – учитель; а pen – ручка, а pencil – олівець; а

blackboard – дошка; a rule – лінійка; a rubber – гумка; to read – читати; to play – грати; to study – вчитися; day – день.

Конструкції: I like to – I don't like.

I like to read – Мені подобається читати.

I like to play – Мені подобається грати.

I like to study every day – Мені подобається навчатися кожен день.

«What is Missing» – Що зникло?

Мистецька діяльність:

«Розфарбуй зображення робітників дитячого садка», «Ми кондитери – прикрашаємо торт», «Ми дизайнери – створюємо обкладинки цукерок «Солодкий Миколаїв».

Участь родин:

«Я пишаюся своєю професією, бо я», «Професійний майстер-клас від батьків» тощо.

Змістовий блок «Я серед інших»

Зміст роботи

Формувати в дитини ціннісне ставлення до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур, до себе, своїх прав і прав інших; уявлення про правила, способи міжособистісних взаємин із членами сім'ї, родини, іншими людьми та вміння дотримуватися цих правил у соціально-громадянському просторі.

Розвивати здатність виявляти зацікавленість до спілкування зі знайомими дорослими, однолітками, молодшими і старшими за себе дітьми; проявляти обачність до незнайомих людей. Навчати емоційно реагувати на власну участь

та участь інших у різних видах діяльності: співпереживати, співчувати, оптимістично ставитися до труднощів, визначати шляхи їх подолання; демонструвати дружнє та неупереджене ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.

За допомогою моделювання ігрових та проблемних ситуацій організовувати бесіди на основі життєвих, літературних прикладів, що навчатимуть самотійно встановлювати, підтримувати партнерські, ділові, особисті контакти з іншими людьми; правилам поведінки в конфліктних ситуаціях; відчувати межу допустимої поведінки.

Пояснювати, що кожна країна має свою територію, на якій проживають люди з різним кольором шкіри, волосся, розрізом очей тощо, і від кожного жителя країни залежить злагода в регіоні, його розвиток; робити свій внесок у розвиток Миколаївського регіону (висадження квітів, дерев, прибирання біля будинку, дитячого садочка тощо).

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів

«Я серед інших», «Я та мої друзі», «Національності моєї групи», «Ми –неповторні», «Традиційні страви країн світу», «День допомоги», «День співпраці у парі», «Гру пропонуй» «День друзів», «День миру», «День доброти» «День щастя». Дослідження «Людські оселі в різних країнах».

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри:

Пазли «Діти різних національностей», «Чий національ-

ний одяг?», «Що схоже в національному одязі різних народів?», «Що не так?», «Чим засмутили Андрійка?», «Сучасний одяг та одяг минулого» тощо.

Мовленнєві ігри:

«Вітання по колу», «Вітаємось по іншому», «Вітання народів світу», «Слова-вибачення», «Лагідні слова для дівчат», «Мужні слова для хлопців», «Компліменти для Наташки».

Сюжетно-рольові ігри:

«Подорож на трамваї», «До друзів на гостини» тощо.

Ігри-драматизації:

«Лялька-персона», «Упізнай себе за рухами» (діти показують поведінку, жести своїх друзів, одногрупників), «Покажи свого друга».

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Друзі поруч з тобою», «Чому вони інші?» (бесіда про дітей з інвалідністю), «Ми всі різні, але ми рівні», «Чужі люди – це небезпека», «До кого звернутися за допомогою?», «Як привітатися жестами?», «Хто як вітається?», «Чим можна засмутити свого друга?», «Якими словами можна попросити друга про допомогу?», «Як звертатися до дорослих?», «Як запросити друга до гри?», «Що сказати, якщо хочеш із другом грати?», «Як твоє ім'я звучить в інших мовах?», «Як звати твоїх сусідів?», «Товариші, які мешкають по сусідству», «Проблемна ситуація «Що робити, коли у транспорті біля тебе стоїть літня людина?», «Проблемна ситуація «Що робити, коли дівчинці не вистачило

стілця?», «Що ти знаєш про свій садок?»).

Художні твори:

В. Катаєв «Квітка-семибарвиця», болгарська народна казка «Літні люди», О. Терена «Сусіди», М. Грицак «Ми люди».

Вчимо англійську мову:

Good morning! (гуд монінг) – *Доброго ранку!*

Nice to meet you (найс ту міт ю) – *Приємно познайомитися.*

Where are you from? (ве а ю фром) – *Звідки ти, де ти живеш?*

I'm from ...(Ukraine) (айм фром юкрайн) – *Я з України.*

Мистецька діяльність:

«Розфарбуй національний одяг», «Прикрась вишиванку», «Національний візерунок», «Розмалюй національні візерунки інших народів».

Участь родин:

«Ми святкуємо Пасху», «Мій Новий рік», «Зустрічаємо весну» (святкування за традиціями різних народів).

Очікувані результати:

Дитина середнього дошкільного віку:

- знає назву регіону та населеного пункту, в якому проживає;
- знає обласний центр Миколаївської області – місто Миколаїв, його герб, прапор;
- знає будову власного тіла, володіє культурно-гігієнічними навичками догляду за ним, розуміє значення руху та загартування для здоров'я людини;

- має позитивну самооцінку, адекватно реагує на успіх і невдачу;
- має чітке уявлення про себе (ім'я, прізвище, домашня адреса, статеві та етнічні належності, статус у родині);
- може назвати своїх найближчих родичів, визначити тип родинних стосунків, ставиться до них з любов'ю та повагою, виявляє турботу;
- охоче спілкується зі своїми сусідами (з будинку, вулиці), звертається до них на ім'я;
- орієнтується в людських взаєминах, відчуває й усвідомлює доброзичливе та неприязне ставлення до себе, помічає зміни настрою, емоційного стану близьких дорослих, однолітків, виявляє увагу, співчуття;
- має уявлення про професії рідних людей, виявляє повагу та бережливе ставлення до результатів їхньої праці;
- виявляє доброзичливе ставлення у спілкуванні з дітьми, людьми різного віку, стану здоров'я, статі, національності.

Дитина старшого дошкільного віку:

- знає назву регіону та населеного пункту, в якому проживає, історію його виникнення;
- знає обласний центр Миколаївської області – місто Миколаїв, його герб, прапор, гімн, основні підприємства малої Батьківщини;

- опікується станом свого здоров'я, дотримується здорового способу життя, культури харчування, культури дозвілля, гігієни, застосовує народні засоби та методи оздоровлення, притаманні власній культурі;
- здатна до самооцінки, довільної регуляції власної поведінки в різних життєвих ситуаціях, виявляє позитивне ставлення до власного внутрішнього світу (мотиви, ціннісні орієнтації, бажання і мрії, почуття тощо);
- оперує займенником «Я», усвідомлює свої права, статеву, родинну, соціальну, етнічну і громадянську приналежність;
- орієнтується у своїх чеснотах і вадах, виявляє самоповагу, елементарну гідність, прагне ствердитись у своїх моральних якостях, виявляє впевненість у своїх можливостях;
- розуміє, що не можна принижувати гідність іншої людини;
- охоче вступає до спільної гри з однолітками, пропонує свою улюблену гру;
- орієнтується у своїх основних правах й обов'язках, усвідомлює їхнє значення та відмінності;
- усвідомлює зміст понять «сім'я», «сімейні традиції», знає всіх членів сім'ї, родичів, розрізняє сімейні обов'язки, намагається відповідально ставитися до власних обов'язків у родині, бере участь у складанні історії роду;

- виявляє взаємну турботу, любов, доброзичливість до людей навколо; відкрита для контактів з дітьми, людьми різного віку, стану здоров'я, статі, національності, соціального статусу тощо;
- застосовує у стосунках традиції своєї родини, цікавиться та виявляє повагу до українських культурних традицій, національностей регіону;
- виявляє повагу до будь-якої професії та гордість за професії своїх батьків, рідних, бережливе ставлення до речей і предметів, що є результатом людської праці; бажання брати посильну участь у трудовій діяльності та отримувати від цього задоволення; знає, що краще купувати товари вітчизняного виробника;
- прагне визнання себе іншими дітьми, намагається бути доречною, бажаною у спілкуванні, грі тощо;
- самостійно встановлює та підтримує партнерські, ділові, особисті контакти з іншими дітьми, дотримується правил поведінки в конфліктних ситуаціях.

Змістовий напрям 2. ПРИРОДА МИКОЛАЇВСЬКОГО КРАЮ

Освітні завдання:

- формувати елементарні географічні уявлення про регіон Миколаївщини, його розташування на мапі України;
- пояснити, що тверда поверхня (суша) має різну форму (рівнини, пагорби, яри, гори), на суші люди будують житло, обробляють ґрунт;
- надати знання про степову зону, в якій знаходиться Миколаївський регіон (особливості ґрунту, рослинний та тваринний світ);
- надати знання про водні ресурси Миколаївщини, їх корисний вплив на організм людини, мешканців та рослинність підводного світу;
- ознайомити з лісовою зоною Миколаївського регіону (рослинністю, тваринами, птахами);
- навчити розрізняти лікарські та отруйні рослини, ягоди, плоди регіону;
- ознайомити із природоохоронними об'єктами Миколаївського регіону;
- ознайомити з представниками рослинного та тваринного світу Миколаївського регіону, занесеними до Червоної книги України;
- виховувати відповідальне ставлення до природи регіону;

- розвивати навички спостереження у природному до-
вкіллі, інтерес до розмаїття природи Миколаївського
регіону в різні пори року;
- заохочувати до пізнавальної діяльності, спрямованої
на вивчення та дослідження природного середо-
вища;
- залучати дітей до різних видів діяльності у природ-
ному довкіллі;
- надати знання про професії, що пов'язані з природ-
ничою діяльністю;
- формувати елементи екологічного світогляду, еко-
логічної вихованості.

Методичні настанови:

Досліджувати природу слід у межах завдань, визначе-
них Базовим компонентом дошкільної освіти України. У
зв'язку з тим, що природні та кліматичні умови степової
Миколаївщини значно відрізняються від решти регіонів
України, є необхідність наголосити на особливостях при-
родного середовища регіону.

Ознайомлювати дітей із природою Миколаївщини пот-
рібно починати з місцевості, у якій вони мешкають і в якій
знаходиться заклад дошкільної освіти, дотримуючись ос-
новних дидактичних принципів і враховуючи вікові особ-
ливості дошкільників. Треба звертати увагу вихованців на
дерева, кущі, трав'янисті рослини на території закладу до-
шкільної освіти, прилеглого парку, гаю, а також на особли-

вості клімату місцевості, сезонні зміни у природі. Вони дізнаються назви моря, річки, озера й інших природних об'єктів, розташованих поряд.

Поступово, із засвоєнням знань, коло інтересів дітей розширюється, збільшується обсяг матеріалу, його глибина, і до 6–7 років у дітей має сформуватися цілісне уявлення про природу Миколаївської області.

Робота з реалізації змісту цього розділу здійснюється насамперед у повсякденному житті дітей через спостереження, екскурсії, практичну діяльність: досліди, експерименти, проєкти, акції, замальовування об'єктів, складання екологічних карт, облаштування екологічних стежок, підбір колекцій, ілюстративного матеріалу тощо. Здобуті знання уточнюються й закріплюються під час бесід, перегляду відеозаписів чи альбомів, читання художньої літератури. Після вивчення певної теми можна проводити з дітьми тематичні проєкти: «Як зимують тварини Миколаївщини?», «Зимуючі птахи нашого краю», «Як допомогти зимуючим птахам у холодну зиму?», «Мешканці Чорного моря», «Які подарунки можна зробити для природи?», «Коли Земля сумує, а коли радіє?», «Повернення птахів із вирію у Миколаївський край», «Ми пишаємося природою Миколаївщини», «Водні ресурси Миколаївського регіону» тощо.

Зміст роботи

Формувати уявлення про особливості природи Миколаївської області, що пов'язані з географічним положенням

регіону та його кліматом; розповісти про водне середовище, острови Миколаївського регіону. Ознайомити з рослинним і тваринним світом Миколаївщини, природоохоронною діяльністю фахівців та населення Миколаївського регіону.

Географічне положення

Особливості природи Миколаївської області визначаються її географічним положенням на півдні України в межах степової зони Східноєвропейської рівнини, Причорноморської низовини в басейні нижньої течії річки Південний Буг. На заході вона межує з Одеською областю, на півночі – з Кіровоградською, на сході та північному сході – з Дніпропетровською, на південному сході – з Херсонською. На півдні омивається водами Чорного моря. Центр області – місто Миколаїв.

Більша частина області лежить у межах Причорноморської низовини. Узбережжя Чорного моря порізане лиманами. На півночі простягаються Подільська височина (правобережжя Південного Бугу) та Придніпровська височина (лівобережжя Південного Бугу), що пересічена ярами, балками та долинами. Північно-західна її частина знаходиться в зоні лісостепу, південно-східна – у зоні степу. Переважають чорноземні ґрунти.

Клімат

Північно-західна частина Миколаївського регіону лежить в області лісостепів (Кривоозерський район і західна половина Первомайського району), південно-східна – степів (решта території). Клімат помірно-континентальний,

що характеризується високою амплітудою температури повітря, малою кількістю опадів, слабкими вітрами.

Літо спекотне, вітряне, з частими суховіями; середня температура найтеплішого місяця (липня) – $+33...+31^{\circ}\text{C}$. Зима малосніжна, порівняно не холодна; середня температура найхолоднішого місяця (січня) – $-3...-5^{\circ}\text{C}$. Максимум опадів улітку, випадають переважно у вигляді злив. Вегетаційний період у середньому близько 210 діб.

Водне середовище

На території Миколаївської регіону розташована мілководна частина Чорного моря. Вода в ньому солонa, багата корисними речовинами.

Чорноморське узбережжя порізане лиманами.

Дніпровсько-Бузький лиман є мілководною затокою Чорного моря, що відокремлений від нього Кінбурнською косою. Сполучається лиман з морем Кінбурнською протокою, через яку і здійснюється водообмін. Ширина протоки – близько 4 км. На сході лиман межує з гирлом Дніпра, на півночі поступово переходить у річку Південний Буг. За своїми розмірами лиман є найбільшим на Чорному морі, його площа становить 800 км^2 , об'єм води – 3 км^3 ; середня глибина – 3,5–4,0 м. Найбільша глибина в лимані дорівнює 5 м. Водночас слід зазначити, що фактичні глибини можуть бути й більшими, адже через лиман проходить два судноплавні канали – один на м. Миколаїв, другий на м. Херсон. Їх глибина становить відповідно 10 і 8 м.

Дніпровсько-Бузький лиман розглядають як дві водойми, але чіткої межі між ними немає. Йдеться лише про окремі частини однієї великої водойми.

На території Миколаївської області розташовані Березанський, Бейкуський, Бузький, Карабушський, Сосицький лимани та на межі з Одеською областю – Тилігульський лиман.

Головна річка – Південний Буг, що перетинає західну частину Одеської області з північного заходу на південний схід та має притоки – середні річки: Кодима, Синюха, Чорний Ташлик, Чичиклія, Інгул (ліва притока Південного Бугу) та Інгулець (права притока Дніпра) з притокою Висунь.

На території Миколаївського регіону споруджено 1 108 ставків і 44 водосховища. Найбільші в області водосховища – Олександрівське й Ташлицьке. Переважна більшість водосховищ використовується для комплексного водогосподарського призначення, а також для іригації, технічного та господарсько-питного водопостачання. Ташлицьке водосховище слугує водоймою-охолоджувачем Південноукраїнської АЕС.

Софіївське водосховище, що розтягнуте на 18 км, зі штучним каньйоном, створюють штучний водоспад.

Острови Миколаївського регіону

Березань – острів, що знаходиться в Чорному морі, 8 км від міста Очакова та 4 км від курортного селища Рибаківка Миколаївської області. Територія має довжину 1 км,

ширину – півкілометра. Березань є складовою частиною історико-археологічного заповідника Національної академії наук України «Ольвія». Населення немає. Улітку археологи ведуть розкопки. Острів відвідують туристи.

Острів має три історичні назви «Березань», «Острів лейтенанта Шмідта», «Борисфен». На острові дотепер збереглися археологічні об'єкти: кургани, бункери, залишки поселень, захисні споруди. Острів Березань – це степова зона, вкрита квітучим чортополохом і кущами шипшини. Там гніздяться баклани та живуть рідкісні змії та ящірки.

Острів Довгий знаходиться між Кінбурнською косою та Ягорлицьким півостровом в Очаківському районі Миколаївської області. Довжина становить 7,2 км, ширина – 1,4 км, площа 470 га.

Острів утворений з морських піщано-черепашкових відкладів, поверхня вкрита пагорбами. Є багато озер та боліт, берега яких покриті очеретом. На острові ростуть рослини степової зони, а в південній частині – морська капуста, полин. Гніздиться багато птахів. Віднедавна виявили арктичну качку (гага звичайна), яка там зимує і виводить потомство (занесена до Червоної книги). Також можна побачити баклана великого, пісочника морського, кулика-сорочу. Острів є місцем зимівлі лебедів. Серед тварин живуть лисиці, єнотовидні собаки, які не дають спокійно гніздитися качкам та чайкам. Усі тварини занесені до Червоної книги. Населення на острові немає.

Острів Первомайський (Батарейний) – штучний острів у Чорному морі.

Корисні копалини

Корисні копалини області представлені значними запасами будівельних матеріалів. На території області знаходяться джерела мінеральних вод і лікувальні грязі. Є граніт, гнейс, кварцит, польовий шпат, каолін, графіт, буре вугілля і торф.

Рослинний світ

Для Миколаївської степової зони характерна трав'яна злакова степова рослинність. Весною, коли у ґрунті ще достатньо вологи, з'являються ефемерні рослини: півники, гіацинти, крокуси, горицвіт, тюльпани, півонії, маки. До настання спеки рослини відцвітають і дають насіння, їх наземна частина відмирає. У ґрунті залишаються бульби, цибулини, кореневища, у яких накопичуються поживні речовини. Завдяки ним рослини виростуть і розквітнуть наступної весни. Вага кореневої маси більшості степових рослин значно перевищує надземну масу. Через це степ називають «лісом догори ногами». Ранньоквітучі рослини змінюються тими, що пристосувалися до спеки й нестачі вологи. Улітку у степу з'являються полин, типчак, ковила. Одні рослини мають довге коріння, яким з глибини дістають воду, в інших – жорсткі або вузькі опушені листки, через які випаровується мало води. У середині літа від спеки починають засихати всі рослини. Вітер підхоплює їх і котить клубками по степу (рослини перекотиполе), струшуючи дозріле насіння.

У степах Миколаївщини іноді можна зустріти зарості тернику, шипшини, мигдалю, степової вишні. У найсухі-

шій смузі над морем (Причорномор'я) сухий полиново-злаковий степ з темно-каштановими та каштановими солонцюватими ґрунтами, що чергуються з солонцями й солончаками. Рослинне покриття утворюють житняк, типчина, іноді тирса, з різнотрав'я – полини та інше. Деякі ділянки займають солончаки зі своєрідною рослинністю (прибережниця солончакова, солерос трав'янистий), що має м'ясисті стебла і маленькі м'ясисті листочки. Ростає також нехворощ чорна, хрінниця жовта, які утворюють окремі островці, що чергуються з голими піскуватими місцями.

На території Миколаївського регіону, в південній частині Єланецького району, розташований природний заповідник «Єланецький степ». Мета заповідника – збереження і відновлення типчаково-ковилкового степу (ковили Лессінга, ковили української, ковили волосистої, ковили найкрасивішої, ковили вузьколистої), що не представлені в інших заповідних фондах України.

Ліси

У Миколаївській області природні ліси займають невелику площу. Але є штучно створені лісові масиви: Ташкентський (Харчатівський) ліс, Трикратський ліс (Вознесенський район).

Чагарникові зарості зустрічаються на схилах балок, у берегів річок і у подах. Найбільш типові види чагарників – терен степовий, степовий мигдаль, вишня степова, види шипшини.

Рослинний світ лісових смуг, парків

Дерева: дуб, липа, клен, граб, осика, ясен, сосна кримська, сосна звичайна, бук, акація, каштан, волоський горіх, платан, верба.

Плодові дерева: дика груша, яблуня, садова горобина тощо.

Чагарники: глід, шипшина, барбарис, терен, бузок, спірея, форзиція, калина, троянди.

Гриби: маслюк, сироїжка, лисичка, білий гриб, печериця.

Лікарські трави: деревій, звіробій продірявлений, чебрець, полин, мати-й-мачуха, подорожник, ромашка аптечна, кульбаба, лопух, кропива, спориш, материнка, глід, меліса, м'ята, череда.

Отруйні рослини

Отруйні трави: блекота, дурман, болиголов, паслін, жовтець їдкий, конвалія, купина неопалима.

Отруйні ягоди: вороняче око, жимолость звичайна, бересклет бородавчастий, вовче лико.

Отруйні гриби: біла поганка, удаваний опеньок, удавана лисичка, сатанинський гриб, мухомор.

Рослинний світ морів

Водорості: спіруліна, філофора, фуксія, тостера.

Рослинний світ річок

Водні рослини: ряска, спірогіра, біле латаття, кубишка жовта, водяний горіх плаваючий.

Тваринний світ

Ссавці: їжак, білка, борсук, дикий кабан, лисиця, заєць-русак, хом'як, кажан, кам'яна куниця, ласка.

Птахи: дрохва, куріпка, журавель, фазан, горобець, ворона, сорока, грак, синиця, шпак, зяблик, сойка, зозуля, жайворонок, дятел, качки, лебідь (шипун, кликун), чайка, чаплі (велика біла, мала біла, руда).

Плазуни та земноводні: змії, жаба прудка, жаба зелена, жаба ропуха, ящірка, черепаха болотяна.

Комахи: сонечко, хрущ, жук-олень, жук-богомол, цикада, тля, мурашка, бджола, оса, джміль, бабка, метелик, комар.

Фауна морів і річок

У водоймах водиться близько 50 видів промислових риб.

Мешканці морів: дельфін-білобочка, дельфін-афаліна, тюлень-чернець, краб, морська зірка, медуза, риба-барабуля, ставрида, кефаль, катран, камбала, кілька, хамса, бичок-головач, осетер, морський коник, краб, морська голка.

Мешканці річок: раки, п'явка, риби: короп, карась, лящ, тарань, судак, щука, окунь, сом.

Небезпечні тварини: дикий кабан, тарантул, каракурт, сколопендра, степова гадюка, морський йорж (скорпена), морський кіт і морський дракон, деякі види медуз.

Охорона природи

Вода необхідна для життя людині, так само як і повітря, тому її потрібно берегти: розчищати й облаштовувати джерела, не смітити на берегах річок, озер, не зливати й не скидати в них відходи.

З метою охорони рослинного і тваринного світу на території Миколаївської області створено 134 об'єкти природно-заповідного фонду, серед яких: природний заповідник Єланецький степ, біосферний заповідник в Очаківському районі: Волижин ліс, острів Довгий, острів Круглий, Біосферний заповідник; 13 заповідних урочищ. Орнітологічний заказник Пониззя Тилігульського лиману, що розташований у Березанському районі, зберігає популяції птахів.

Поглибити уявлення дітей про професії та зміст діяльності людей, які працюють у сфері природи Миколаївського регіону й охороняють її (біолог, агроном, овочівник, городник, фермер, зоотехнік, садівник, ветеринар, ландшафтний дизайнер, лісник, еколог). Наприклад, природу охороняють лісники й пожежники: лісники стежать за санітарним станом лісу, підгодовують тварин у важкі зими; пожежники охороняють ліс від пожеж. Сформувані позитивне ставлення до представників цих професій та бажання діяти на користь природі.

Ознайомити дітей з чинниками, що шкодять природі, обговорити питання охорони природи та раціонального використання природних ресурсів, зокрема прісної води, збереження біологічного різноманіття, екосистеми для підтримки життя як невіддільної складової здорового розвитку людського організму. Проінформувати про небезпечні відходи, які шкодять мешканцям лісу. Навчити дітей правильно утилізувати сміття через сортування, пояснити мету.

Розглянути, як допомоги мешканцям лісу, міста, степу (тваринам та птахам) у різні пори року (наприклад, зимуючим птахам і тваринам у спеку). Навчити дітей доглядати за рослинами на клумбі та на городі, кімнатними рослинами.

Розповісти про небезпеку спалювання сухостою в полі та розведення багаття в лісі.

Пояснити вихованцям, що в охороні природи має брати посильну участь усе населення області.

*Рослини, занесені до Червоної книги України
(Миколаївський регіон)*

У Миколаївській області ростуть 90 видів рослин, що занесені до Червоної книги України, серед яких: вразливих – 42; рідкісних – 23; недостатньо відомих – 2; неоцінених – 16; зникаючих 7.

Дерева: береза дніпровська, вишня Клокова.

Трав'янисті рослини: підсніжник звичайний, тюльпан бузький, горицвіт, сон розкритий, ковила українська, півонія тонколиста, водяний горіх плаваючий, шафран сітчастий, цибуля савранська, гвоздика бузька тощо.

На Кінбурнській косі, що в Миколаївській області, найбільше в Європі поле орхідей. П'ять видів цієї рослини занесені до Червоної книги світу. Поле в 60 га – найбільше в Європі місце скупчення степових орхідей. Зозулинці, так ще називають орхідеї, перебувають під охороною національного природного парку «Білоберіжжя Святослава» та регіонального парку «Кінбурнська коса».

Гриби: цетрарія степова, мухомор щетинистий, зморшок степовий, рядовка величезна.

*Тварини, що занесені до Червоної книги України
(Миколаївський регіон)*

У Миколаївській області мешкають 170 тварин, що занесені до Червоної книги України, серед яких: вразливих – 73; рідкісних – 50; недостатньо відомих – 2; неоцінених – 13; зникаючих – 31; зниклих – 1.

- Тварини: трав'яний краб, морський коник довгорилий, дельфін звичайний (білобочка), річкова видра, сліпачок звичайний, осетер шип, горностай, тхір степовий та ін.
- Птахи: орел-карлик, пелікан рожевий, дрохва, чапля жовта, мартин каспійський (реготун чорноголовий) та ін.
- Плазуни: жовточеревний полоз, гадюка степова, мідянка звичайна та ін.
- Комахи: красотіл пахучий, жук-олень (рогач звичайний), бражник мертва голова, стафілін волохатий, совка сокиркова, сатир залізний, махаон та ін.

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів:

«Допоможемо птахам узимку», «Збережемо дерево – зберемо макулатуру», «Здай батарейку на утилізацію – урядуй їжачка», «Моя улюблена тваринка», «Лікарські рослини Миколаївщини», «Небезпека у природі», «Зелена аптека».

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри :

«З якого дерева листочок?», «Хто живе в полі, а хто в лісі?», «Що зайве?», «Птахи водойм Миколаївщини», «Тварини лісів Миколаївщини», «Тварини, які живуть у Червоній книзі», «Рослини Червоної книги Миколаївщини», «Мешканці Чорного моря», «Калейдоскоп природних знахідок», «Що добре, а що погано?», «Коли Земля сумує, а коли радіє?», «Сортуємо сміття», «Логічний природний ланцюжок», «Птахи на годівниці», «Подвір'я дідуся Панаса», «Весняні квіти нашого краю», «Літні квіти нашого краю», «Осінні квіти нашого краю», «Коли розквітають ці квіти?», «Вода, суша, повітря», «Правила допомоги природі», «Я обіцяю, що буду берегти природу», «Що для Землі добре, а що погано», «Скарби природи», «Комахи мого краю».

Рухливі ігри:

«Добіжи до дерева, що я назву», «Гуси-лебеді», «Море хвилюється».

Мовленнєві ігри:

«Назви лагідно тваринку» тощо.

Гра-драматизація:

інсценування української народної пісні «Два півники».

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Чим можна годувати пташок?», «Не зривай!», «Що добре, а що погано?», «Що станеться, якщо не буде комах?», «Про що говорить Червона книга», «Як допомогти птахам

узимку?», «Небезпечні тварини», «Хто зимою гуляє, а хто відпочиває?», «Чому птахи зимою прилітають до міста?», «Чи можна смітити в лісі?», «Небезпека батарейки для тварин», «Чому не можна палити траву?», «Чаруючий ліс», «Мешканці Миколаївських степів», «Неповторний світ Чорного моря», «Що росте на баштані?», «Чим славляться наші поля?», «Коли це буває?», «До чого призводить забруднення водойм?», «Як про квіти дбають діти?».

Художні твори:

«Все навколо зеленіє...» О. Олесь; «Краса природи – справжнє диво», «Кожна пора у природи красива» Н. Красоткіна; «Гаї шумлять» П. Тичина; «Вишня розквітла» Н. Щедрова; «Білочка» Г. Бойко; «Черепашка» Н. Забіла; «Щедрий їжачок» Г. Коваль; «Соловейко» Г. Вієро; «Ластівка» Б. Грінченко; «Синиця» Д. Павличко; «Ручна чайка» А. Качан; «Світлячок», «Бджілка весело літає» А. Камінчук; «Павучок-лісовичок» В. Скомаровський; «Їжачок», «Гусачок» Л. Круглик; «Літо краснее минуло», «На зеленому горбочку», «Вишеньки» Леся Українка; «А я у гай ходила» П. Тичина; «Ромашка» М. Познанська; «Мій кіт» В. Бойченко; «Бджола і муха» С. Цушко; «Вірші про тварин» збірка віршів для дітей дошкільного віку, «Веселі новини гарної днини», Л. Чижова «Чорнобривці», «Барвінок», «В степу», «Перекотиполе»; «Любіть природу», «Соняшник» Н. Літвінова, «Весна», «Прекрасні тварини нашої країни» О. Кваша.

Вчимо англійську мову:

«Я люблю тварин»

Dog (дог) – *собака*; cat (кет) – *кіт*; fish (фіш) – *рибка*; frog (фрөг) – *жаба*; bird (бьод) – *пташка*.

Green (грін) – *зелений*; black (блек) – *чорний*; brown (браун) – *коричневий*, red (ред) – *червоний*; blue (блу) – *синій*; yellow (єлоу) – *жовтий*, white (вайт) – *білий*.

It is a ...[cat] (іт із е....кет) – *Це кіт*.

It is ...[white] (іт із ...вайт) – *Він білий*.

«У Миколаївському зоопарку»

Fox (фокс) – *лисиця*; lion (лайон) – *лев*; tiger (тайге) – *тигр*; elephant (елефант) – *слон*; snake (снейк) – *змія*; turtle (тотл) – *черепаха*.

«У світі рослин»

Tree (трі) – *дерево*; flower (флауве) – *квітка*; leaf (ліф) – *листок*; grass (грас) – *трава*.

Pink (пінк) – *рожевий*; purple (пьопл) – *фіолетовий*.

Перегляд відеопрезентацій «Kids vocabulary «Color – rainbow colors», «Animal songs»

Мистецька діяльність:

«Подарунки для матінки Природи», «Клумба мого садочка», «Нагодуй птахів», «На баштані», «Птахи летять у вирій», «Підводний світ», «Лебеді над Бугом», «Комашка-сонечко», «Весняні квіти», «Ходить гаєм листопад», «Ліси Миколаївщини», «Дві річки».

Участь родин:

«Екокоманда батьківства», «Життя у стилі Еко»,

«Книга скарг планети Земля», «Зелений десант», «Креативна ялинка», «Компліменти для природи».

Очікувані результати:

Дитина середнього дошкільного віку:

- виявляє інтерес до пізнання природи своєї місцевості;
- розпізнає і називає деякі об'єкти найближчого оточення (рослини й тварини куточка природи, території закладу освіти, місця проживання);
- виявляє інтерес до спостереження за явищами природи, рослинами, птахами, тваринами найближчого оточення, бажання піклуватися про них;
- прагне до самостійних практичних дій у природі (полити кімнатні рослини, нагодувати мешканців живого куточку, доглядати за клумбою тощо);
- проявляє турботу і дбайливе ставлення до природних об'єктів найближчого оточення, милується ними;
- знає професії лісник, еколог та особливості їхньої професійної діяльності;
- розуміє, які дії людини шкодять природним ресурсам регіону.

Дитина старшого дошкільного віку:

- має уявлення про географічне розташування Миколаївського регіону на мапі України;
- називає різновиди суші і водойм Миколаївського регіону, знає про їхнє призначення та використання в житті людей;

- має уявлення про різноманіття природи Миколаївського регіону (клімат, ландшафт, водойми, явища природи, рослинний та тваринний світ);
- знає корисні лікарські рослини;
- обізнана про існування небезпечних рослин Миколаївського регіону;
- виявляє інтерес та вміння спостерігати за змінами, що відбуваються в живій природі Миколаївського регіону в різні пори року;
- виявляє інтерес до визначних природних місць та природоохоронних об'єктів Миколаївського регіону, називає та коротко розповідає про деякі з них;
- проявляє зацікавленість у практичних діях (спостерігати за рослиною, протистояти тому, хто завдає шкоди природі тощо);
- усвідомлює, що стан здоров'я залежить від чистоти повітря, ґрунту та води;
- знає і дотримується правил поведінки у природі;
- відповідально ставиться до догляду за домашніми улюбленцями (кіт, собака, рибка);
- знає мешканців та рослинність степу, лісу, моря, що занесені до Червоної книги України;
- знає професії, що пов'язані з природою рідного краю (рибак, ветеринар, пасічник, водолаз, єгер, метеоролог тощо);
- підтримує чистоту довкілля: дитячого майданчика, зон відпочинку (парк, сквер, ліс, морський берег), громадських місць.

Змістовий напрям 3. ЛЮДИ МИКОЛАЇВЩИНИ ТА ЇХ КУЛЬТУРА

Освітні завдання:

- формувати інтерес й уявлення про предметний світ як рукотворний, створений для задоволення потреб людини та завдяки людській праці;
- заохочувати до пізнання історії та розмаїття культур Миколаївського регіону через залучення дітей до елементарної пошуково-дослідницької краєзнавчої діяльності;
- сприяти відродженню, збереженню і розвитку культур регіону через ознайомлення дітей з їхніми елементами й організацію різноманітної мистецької та мовленнєвої діяльності;
- розширити знання про історію міста Миколаєва, визначні місця та відомих людей;
- познайомити дітей із сучасними відомими людьми Миколаївського регіону – спортсменами, композиторами, художниками;
- розширити знання про особливості побуту, традиції та звичаї людей, які проживають у регіоні;
- збагачувати емоційний світ дітей через різні види мистецького надбання Миколаївського регіону, розвивати інтерес та ціннісне ставлення до нього;
- створити умови, що сприяють усвідомленню належності до своєї родини, національності, країни, її традицій і звичаїв;

- формувати уявлення про спільність культур різних національностей та своєрідність кожної з них у позитивному аспекті, переконаність у тому, що Україна – наш спільний дім і всім разом треба піклуватися про його природу, історію, культуру, жити у злагоді одне з одним;
- формувати уявлення про Миколаївщину як територіально-цілісну частину нашої держави та усвідомлення того, що її жителі, незалежно від національності, є громадянами України;
- виховувати в дітей патріотизм, розповідаючи про воєнні дії на території Миколаївщини.

Методичні настанови:

У дошкільному віці в дитини тільки налаштовуються характерні для неї відносини з оточенням, починає вироблятися сталий особистісний стиль і з'являється уявлення про себе. Вік від 4 до 7 років – це період розвитку навиків міжособистісної взаємодії дітей з однолітками й дорослими.

За допомогою комунікативної діяльності діти здатні пізнавати навколишній світ і людей, оскільки спілкування з ними є своєрідним видом залучення до життя через узгодження особистих дій з діями інших. Завдання педагогів – спрямувати пізнавальну активність вихованців, стати провідником у незнайомому світі дорослих.

Для того, щоб розвинути мову дітей як засіб спілкування, необхідно в сім'ї, закладі дошкільної освіти, групі

створити відповідне розвивальне предметно-ігрове середовище. Воно має бути оснащене різними матеріалами для ознайомлення з навколишнім світом людей, речей і природи: іграшки, літературні та фольклорні твори, ілюстративний матеріал, відео- та аудіозаписи тощо.

Під час реалізації змісту розділу «Люди Миколаївщини та їх культура» рекомендується забезпечити міжпредметні зв'язки, інтеграцію видів діяльності дітей; створити «ситуацію успіху»: доброзичливу атмосферу, цікаву мотивацію, позитивний настрій; надати можливість вільно висловлюватися без критики вихователя чи дітей, обов'язкову підтримку дорослого; заохочувати та хвалити дитину у процесі спостережень, читання художньої літератури, ігрової діяльності, розгляду ілюстративного матеріалу, відвідування виставок образотворчого мистецтва тощо. Необхідно враховувати дидактичні принципи: «від простого до складного», «від відомого, зрозумілого до нового, незвіданого». Спочатку слід ознайомити дітей з найближчим оточенням, орієнтуватися на їхній особистий досвід, враховувати емоційний чинник у пізнанні.

У методичному кабінеті закладу дошкільної освіти має бути план систематичної роботи з реалізації цього розділу: розроблено тематику і програмний зміст прогулянок, іншої діяльності; оформлено ілюстративний, практичний, консультативний матеріал. Потрібно створити умови для співпраці закладу дошкільної освіти з краєзнавчими, художніми, історичними музеями для екскурсій і тематичних занять. Також багато додаткового й цікавого матеріалу можна отримати під час взаємодії з громадами, вихідцями з

одного регіону, творчими національними колективами й батьками.

Освітні завдання реалізуються через такі змістові блоки: «Традиції та сучасна культура людей, які живуть у Миколаївському регіоні», «Люди та пам'ятки регіону», «Художня література», «Музика. Дитячі свята».

*Традиції та сучасна культура людей,
які живуть у Миколаївському регіоні*

Матеріал цього підрозділу необхідно подавати дітям так, щоб розкрити різноманітність культур людей, які мешкають на Миколаївщині. Українці, болгари, молдавани, білоруси, росіяни, вірмени, азербайджанці, греки, євреї, поляки, кримські татари, румуни, угорці, роми, представники інших національностей – усі вони громадяни України й представники єдиного братерського українського народу. Усі ми – українці! Робота з ознайомлення з народними промислами й декоративно-ужитковим мистецтвом може бути організована як гурткова.

Декоративно-прикладне мистецтво – предметно-духовний світ людини, що охоплює численні види художньої практики. Це плетіння і ткання, розпис і вишивка, різьблення і виточування. Одні види – кераміка, обробка кістки та каменю, плетіння – виникли на зорі людської цивілізації, інші – молоді: мереживо, гобелен, вироби з бісеру, витинанки з паперу, чеканка, лиття, різьблення, фарфор, ювелірне мистецтво.

Дошкільникам слід розповідати про вишивку, ткацтво, художню обробку шкіри, писанкарство, виготовлення виробів з кераміки та бісеру, модульне оригамі, Lego-конструювання, флоропластику, паперові витинанки тощо. Доцільно використовувати виконані дітьми роботи як прикраси для приміщення, подарунки або атрибути для ігор; організовувати виставки.

Потрібно формувати уявлення про Миколаївський регіон як територіально цілісну частину нашої держави та усвідомлення того, що жителі Миколаївщини, незалежно від національності, є громадянами України. Ознайомити дітей зі святами, що відзначають у місті: державними святами (День соборності України, День Конституції України, День Незалежності України, День прапора України, День вишиванки); календарними святами (Новий рік, День праці, День пам'яті та примирення, День матері, День знань, День батька, День захисника України, День Миколаєва, День української писемності та мови, День космонавтики, День сім'ї, День єднання України); релігійними святами (Різдво, Василя, Маланка, Вербна неділя, Пасха, Водохреща, Благовіщення, Зелені свята (Трійця, Івана купала), Масляна, Стрітення, Покрова, Святий Миколай, День Святого Валентина); сімейними святами (день народження, входуни, весілля, заручення), а також із головними святами інших національностей, які проживають на території Миколаївського регіону, їх особливостями, обрядами; порівняти з українськими національними святами (єврейські свята: Рош га-Шана, Ханука; грузинські свята:

Ртвелі, Тамароба; азербайджанські свята: наврез; Свято Румунії та Молдови: Мерцішор; свято ромів – День ромів (08 квітня) тощо).

Люди та пам'ятки регіону

Зміст цього підрозділу, як і всього ПМК, спонукає до вивчення рідного краю не тільки дітей, а й насамперед педагогів та батьків. Формування цілісної картини світу дошкільників краще починати з ознайомлення з регіоном, в якому вони мешкають, показуючи обумовленість життя й господарської діяльності людини природними (географічними та кліматичними) особливостями. Немає потреби подавати дітям увесь запропонований у підрозділі матеріал: необхідно вибрати те, що безпосередньо пов'язано з місцем їх проживання, з конкретними пам'ятками різних народів певного району.

Розповідаючи про історію Миколаївської області, потрібно наголосити, що наша область є багатонаціональною, тому пам'ятки архітектури та мистецтва створювалися носіями різних культур і релігій. Це розмаїття знайшло віддзеркалення в топоніміці Миколаївщини: у назвах вулиць, кварталів, міст, річок, інших географічних об'єктів.

Місто Миколаїв було закладене у 1789 році князем Григорієм Потьомкіним на півострові при злитті Інгулу та Бугу як флотське й корабельне місто. Першим громадянином міста став підприємець, військовий діяч і будівничий Михайло Фалєєв. Назву місто корабелів отримало на честь покровителя мореплавців Святого Миколая.

Будувалося місто за спеціально складеним архітектором Іваном Старовим планом: із прямими вулицями та кварталами правильної форми. Життя Миколаєва було повністю підпорядковане суднобудуванню і флоту. Майже сто років тут розміщувався штаб Чорноморського флоту. За губернаторства О. Грейга у першій третині XIX ст. у Миколаєві вперше здійснено спробу побудувати водогін, почалася прокладка кам'яних тротуарів, озеленення вулиць.

Ураховуючи те, що релігія кожного народу є невіддільною частиною його культури, рекомендується надати дітям елементарні уявлення про основні світові релігії, представники яких живуть у місцевості, де розташований заклад дошкільної освіти.

Матеріал цього підрозділу викладений у хронологічній послідовності. Інформацію про війну слід подавати дітям відповідно до їхнього вікового сприйняття у вигляді бесід, проблемних ситуацій на тему «Що може трапитися, якщо люди не можуть домовитися, поступитися, зрозуміти одне одного?».

Художня література

Відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей рекомендується пропонувати ті художні твори, що допоможуть їм зрозуміти етично-духовні поняття, ідеї толерантності, а також ознайомити з життям, побутом, культурою та історією людей, які жили й живуть у Миколаївській області.

Коло дитячого читання змінюється з кожною епохою і залежить від безлічі факторів. Відбуваються зміни соціальних, релігійних та сімейних традицій дитячого читання. Крім зазначеного, оновлюються програми виховання та освіти, видавці відбирають ті чи інші твори для масового випуску. У результаті коло читання кожної людини змалку складається по-своєму.

Найлегше дитина відгукується на прості розповіді про близьких їй людей і знайомі речі, природу. Може вона сприймати й твори зі складнішим змістом. Про те, що твір має бути «на виріст», пишуть давно, але якою мірою воно має перевищувати рівень дитячого розвитку? Психологи встановили: якщо дорослий допомагає читати книгу, дитина може зрозуміти дуже багато і вийти досить далеко за межі того, на що здатна самотійно. Тому не варто боятися, щоб дитина не зустрілася в книзі з чимось, до чого вона начебто не доросла. Коли дітей охороняють від незрозумілого, їм нема чого осягати, нікуди тягтися, і виникає небезпека, що такі читачі не навчаться думати та пізнавати, виростуть інфантильними. У дитячій книжці завжди є повноправний співавтор письменника – художник. Маленького читача навряд чи може захопити суцільний текст без картинок.

Сучасна Миколаївщина має багато цікавих творів художньої літератури для дошкільнят, що створені місцевими авторами. Програма передбачає знайомство маленьких читачів з регіональними авторами.

Змістовий блок
«Традиції та сучасна культура людей,
які живуть у регіоні»

Зміст роботи має бути спрямований на усвідомлення різноманітності культур людей, які мешкають у Миколаївському регіоні: ознайомлення дітей з народними промислами, побутом й декоративно-ужитковим мистецтвом через організацію різних форм освітньої діяльності.

Будинок

Святиною для кожної людини є її рідна хата. Будинки відрізняються архітектурою, інтер'єром, предметами побуту. У різних людей – своє уявлення про житло, його впорядкування і благоустрій. Як побудований наш будинок і будинок наших сусідів. Як називаються кімнати в будинку і чому. Що спільного в зовнішньому і внутрішньому оформленні наших квартир / будинків, чим вони відрізняються. Діти повинні знати традиції і звичаї, пов'язані з: будівництвом житла колись і нині, поселенням у новий будинок (першим забігає у хату кіт, за ним господар; хату якнайшвидше окропляли свяченою водою по всіх кутках, спеціально визначати місце для стола, ліжка, колиски; образи в рушниках-оберегах тощо), оформленням садиби (садіння дуба на леваді, вишневого саду перед вікнами, груші на межі, калини біля криниці, верби над ставом, тополі при дорозі, квіток біля хати тощо).

Кухня

Який посуд мама використовує на кухні. З яких продуктів вона любить готувати. Що готують у нашій сім'ї й у

наших сусідів щодня й під час свят. Як сім'ї сидять за столом.

Хліб – усьому голова!

Необхідно розповідати дітям про народні звичаї вшанування хліба (виращування, збирання, зберігання, випікання), зустрічати дорогих гостей хлібом-сіллю на вишитому рушнику; харчові продукти, що виготовляють із борошна; професії, що пов'язані з виробництвом хліба, а також розкривати зміст діяльності промислових об'єктів Миколаївщини (хлібозавод, пекарні), виховувати бережне ставлення до хліба.

Практична діяльність дітей: ліплення (коровай, великодній куліч), аплікація, малювання.

Їжа

Продовжувати знайомити дітей з найпоширенішими харчовими продуктами на Миколаївщині тепер і в давнину, рецептами приготування щоденних страв. Називати найпоширеніші українські святкові страви та страви інших національностей.

Сформувати вміння правильно накривати на стіл, розказати про правила етикету, гостинності, сервірування столу. Продовжувати формувати навички приготування нескладних національних страв разом з дорослими (вінегрет, борщ, овочевий або фруктовий салат, узвар, вареники); формувати культуру праці: тримати в порядку робоче місце, домовлятися про розподіл обов'язків; вправляти у правильному й обережному користуванні ножем. Практична діяльність дітей – ліплення (вареники, пиріжки тощо).

Одяг

Сучасний одяг і взуття. Святковий одяг. Як прикрашений наш одяг. Предмети народного одягу (у тому числі головний убір, взуття, прикраси) та їх традиційні елементи у нас і наших сусідів (вишита сорочка, спідниця, плахта, фартух, камізелька, хустка, вінок зі стрічками, намисто) і чоловічого одягу (шаровари, вишита сорочка, пояс, камізелька, жупан, сюртук, шапка, бриль). Зачіски. Розширити уявлення дітей про виготовлення сучасного одягу та взуття на Миколаївщині (на фабриках, ательє), ознайомити з роботою кравців і шевців на фабриках, в ательє. Навчити відрізняти його від святкового, модельного. Називати окремі види тканин, з яких пошитий одяг (бавовна, льон, шовк, шифон, шерсть тощо).

Декоративно-ужиткове мистецтво

Свій будинок, посуд, одяг, меблі тощо, люди здавна прикрашають. Національні особливості народних промислів яскраво виявляються в художніх ремеслах: вишивці, гончарному виробництві, плетінні, різьбленні по дереву, чеканці по металу, виготовленні ювелірних виробів.

Гончарне виробництво

Посуд, предмети побуту, прикраси житла, іграшки. Матеріали та способи їх обробки. Знайомство з майстрами, які живуть поряд у місті або селищі. Особливості розпису глиняних виробів у народних майстрів, які живуть на Миколаївщині. Мистецька діяльність дітей: ліплення, малювання, аплікація (декоративний розпис посуду).

Вишивка

Зразки народної вишивки. Особливості орнаментів, узорів, колірної гами в роботах миколаївських майстринь / майстрів. Практичне використання вишитих виробів для оздоблення одягу, житла, предметів побуту.

Мистецька діяльність дітей: малювання, аплікація – прикрашання ігрового куточка, ручна й художня праця – вишивання стебловим швом і швом «хрест».

Плетіння з лози

Стародавнє ремесло – лозоплетіння. Практичне призначення виробів з лози. Основні прийоми роботи з лозою, доступні дітям.

Практична діяльність дітей: виконання доступних видів виробів (підставки під гаряче, кошики) разом з вихователем.

Різьблення по дереву

Вироби з дерева (посуд, гребені, спиці, свічники, підставки під гаряче, обробні дошки тощо). Їх практичне призначення. Об'ємна дерев'яна скульптура.

Практична діяльність дітей: оформлення природного матеріалу (гілок, корчів, коріння дерев тощо) у який-небудь предмет, персонажа казки, композицію для прикрашання приміщення, ігрового центру.

Народна іграшка

Розказати дітям про національні іграшки й іграшки свого регіону, способи виготовлення деяких з них (лялька з тканини, кукурудзи тощо), кольори, види, оздоблення, форму, величину (для забав, рухливих, хороводних ігор).

Порівнювати сучасні іграшки зі старовинними народними (із соломи, трави, ганчір'я, дерева, лози, глини, тіста, сиру тощо). Ознайомити з правилами користування ними та майстрами народної іграшки Миколаївської області.

Практична діяльність дітей: ліплення, малювання, аплікація (декоративний розпис іграшки).

Декоративний розпис

Розповісти дошкільнятам про Таврійський декоративний розпис, яким славиться Миколаївщина, та майстриню декоративного розпису Любов Панасюк, яка донесла красу мистецтва до нашого часу.

Розширити уявлення дітей про символіку та змістовну складову Таврійського розпису, особливості кольорової гами (*білий, синій та його відтінки, чорний, особливий колір – «колір сивого туману», інколи жовтий і червоний, зелений*). Залучати до створення образів народного декоративно-прикладного мистецтва Півдня України, орнаментів з елементів таврійського розпису (*«Гачок» (лівий, правий, верхній, нижній); «Краплинки» (великі, малі); «Крапочки» (різні за розміром); «Хвильки»; «Квіти», «Рибки» тощо*). Використовувати фольклор, пов'язаний з тематикою таврійського розпису. Познайти з художницею, майстринею таврійського розпису – Євгенією Петрівною Бондаренко, використовувати в освітньому процесі її творчу спадщину.

Запрошуємо на гостини

Як ввічливо запросити в гості та на свято. Як привітати зі святом. Які подарунки і як потрібно дарувати на сімейні

та релігійні свята. Гостьовий етикет у нашій сім'ї та сім'ях наших сусідів. Ознайомити з традиціями святкування родинних свят.

Свята Миколаївщини

Свята нашої сім'ї й наших сусідів: родини, хрестини / обрізання, іменини, день ангела, день народження, весілля.

Розказати дітям про старовинні ритуали святкових дій (заклик на свято, його початок, хід, закінчення), порівнюючи з тим, як відмічають свято в наші дні (спів, танець, жарт, запрошення, ігри). Усі люди рідного краю шанують вічні спільні природні святини – воду, землю, вогонь, сонце, хліб, від яких багато в чому залежало і залежить їх життя. Це ставлення людини до природи знаходить своє віддзеркалення в календарних святах. Як відзначають свої свята християни (Різдво, Великдень, Трійця, Святого Миколая тощо), мусульмани (Ураза-Байрам, Курбан-Байрам тощо), іудеї (Пурим, Песах, Ханука тощо). Виховувати інтерес до свят, розваг і дозвілля дітей у закладі дошкільної освіти та в родинному колі. Залучати дітей до підготовки та проведення свят, розваг у закладі дошкільної освіти та розповідей про свої враження від свят.

Розповісти дітям про щорічні фестивалі Миколаївського регіону (наприклад фестиваль «Дружба» (25 вересня), у якому беруть участь усі діаспори Миколаївського регіону).

Події воєнного стану. Новітня історія

З метою розвитку патріотичних почуттів до рідного краю, держави ознайомити дошкільнят з деякими подіями

в місті й області, пов'язаними з уведенням воєнного стану в Україні, за яких умов нашому місту Миколаєву дали звання «Місто-герой». Розкрити функції військових і територіальної оборони Миколаївщини, чому їх називають захисниками / захисницями.

Обґрунтувати поняття «волонтери», як вони допомагають військовим, цивільним під час бойових дій. Навчати дітей допомагати один одному та людям похилого віку в тяжких ситуаціях, але без шкоди власному здоров'ю.

Розкрити питання допомоги Миколаївській області від інших областей і країн. Пояснити, чому вони стали нашими друзями, причини міграції людей у західні регіони та за кордон.

Ознайомити дітей з героями Миколаївщини, які проживають у вашому місті (селі, селищі) або загинули під час бойових дій. Пояснити, що завдяки цим людям у місті тихо, не чути вибухів і настав мир. Розкрити питання, чому їхніми іменами та прізвищами названо площі, проспекти, вулиці тощо.

Розповісти, яким чином губернатор Миколаївського краю Віталій Кім став символом позитива в Україні під час воєнного стану та з фразою «Добрий вечір! Ми з України!»; про роль генерал-майора Збройних Сил України Дмитра Марченка в захисті міста та міського голови в період бойових дій Олександра Сенкевича.

Ознайомити дітей з правилами мінної безпеки (не підходити до вибухонебезпечних предметів, не брати їх до рук).

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів

«Які національності дружно мешкають на Миколаївщині?», «Національна кухня українців», «Ляльки моєї бабусі», «Національна іграшка Миколаївського регіону», «Рухливі ігри різних національностей» тощо.

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри

«Чий костюм?», «Що не так?», «Якої національності елемент костюма?», «Одягни ляльку», «Чия національна страва?», «З'єднай пару».

Рухливі ігри

«Галя по садочку ходила...», «Калина», «Я лисичка, я сестричка», «Ой у перепілки...», «Жили у бабусі...», «Котилася торба»; молдавські народні ігри «Збий кушму» (Де Жос кушма), «Баранчик (Мелуц)», «Пастух і стадо (Чобанул ши турма)», «Яблуко», «Переступання через ноги»; італійські народні ігри «Гарбузики», «Мері та Пеппі», «Піца», «Водоноси», «Жаби» тощо.

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Кожна національність має свої традиції», «Чий елемент національного костюма?», «Чим грали наші бабусі та дідусі?», «Традиційні страви» тощо.

Художні твори

Українська народна пісня «Сидить зайчик під липкою», «Ой ходить сон коло вікон», «Кую-кую чобіток», «Два півники», «Вийди-вийди сонечко»; Чеська народна пісня «Пес

і лисиця», «Жабенятко»; В. Латанський «Є у бабусі Галі скриня», Т. Лавинюкова «Я – маленька українка».

Вчимо англійську мову

«Їжа»

Egg (ег) (яйце), chicken (чікен) (курка), salad (салад) (салат), ice cream (айс крім) (морозиво), soup (соуп) (суп), jam (джем) (джем, варення).

I like... [salad] (ай лайк...) (мені подобається....).

I don't like..... (ай донт лайк) (мені не подобається).

«Мій дім»

Bedroom (бедрум) (спальня), kitchen (кітчен) (кухня), bathroom (бафрум) (ванна кімната), living room (лівінг рум) (вітальня), house (хауз) (дім, будинок).

Мистецька діяльність

«Розмальовування національних костюмів національностей Миколаївщини», «Український віночок», «Кольорові стрічки», виготовлення оберегів «Ангел – оберіг здоров'я», «Виготовлення національної іграшки – ляльки-мотанки», «Виготовлення ляльки з кукурудзи» тощо.

Участь родин

«Традиції моєї сім'ї та моїх предків», «Національна кухня моєї родини», «Ярмарок», «Виставка «Іграшки моїх батьків» тощо.

Змістовий блок

«Люди та пам'ятки регіону»

Зміст роботи має бути спрямований на усвідомлення плинності часу та розуміння історії населеного пункту, де

живуть діти. Формування почуття патріотизму, бережного ставлення до історичних пам'яток. Розуміння багатоманітності світу та культур людей, які живуть поряд з дітьми.

Населені пункти Миколаївської області

Мала батьківщина для дітей – це вулиця, селище або місто, у якому вони живуть, їх рідна Миколаївщина. Коротка історія населеного пункту, його стара і нова назва. Визначні пам'ятки та святі місця найближчої місцевості. Культура поведінки під час відвідин святих місць. Знамениті люди нашого населеного пункту. Моє улюблене місце в місті (селищі, селі).

Ми – миколаївці

Надати дітям знання про регіон і населений пункт, в якому вони проживають, обласний центр Миколаївського регіону – місто Миколаїв. Ознайомити дітей з мапою Миколаївського регіону і населеного пункту, в якому мешкають. Дати поняття про герб, прапор, гімн та головну вулицю обласного міста – Соборну, її історію; ознайомити з основними проспектами міста Миколаєва – Центральним, Інгульським, Вітовським, Миру, Героїв України; основними вулицями, що несуть у собі історію міста: Адміральською, Нікольською, Великою Морською, Потьомкінською тощо. Вулицею, на якій стоїть ЗДО, пам'ятками району, в якому розташовано ЗДО, будинками культури, бібліотеками, школами тощо; історією виникнення назви району, в якому розташовано ЗДО; мостами міста – Варварівським, Інгульським.

Спонукає до вивчення, як і коли виникли різні назви області. Державні символи України й символіка Миколаївської області: герб, прапор, гімн. Представники яких національностей живуть сьогодні на Миколаївщині: у нас багато спільного, але є й ті відмінності, що роблять нас цікавими один одному.

Сприяти виникненню і зміцненню почуття зацікавленості, небайдужості, відповідності та власності (мій дім, мій будинок, моя вулиця, мій садок). Створювати умови для періодичного милування різними за величиною вулицями, зеленими алеями, найближчими бульварами, проспектами населеного пункту тощо.

Стародавній світ

Заселення Миколаївського краю почалося в добу пізнього палеоліту, тобто понад 15 тисяч років тому.

Стародавні племена й етноси, які колись жили на території Миколаївщини, і пам'ятки, що вони залишили:

- мезолітичні мисливці (12–9 тис. років тому);
- скіфи (біля села Скобелеве, східна частина Миколаївської області, де зустрічаються групи скіфських курганів, зведених у V–IV століттях до н. е.);
- кіммерійці (IX–VIII ст. до н. е.) – про них перших згадується в письмових джерелах);
- древні греки (VII ст. до н. е.) – на острові Березані стояло перше в Північному Причорномор'ї давньогрецьке поселення;
- на правому березі Бузького лиману, поблизу сучасного села Парутіне, у VI ст. до н. е., було засновано

Ольвію – найбільше рабовласницьке місто-державу та найвизначніший економічний, торгівельний і культурний центр Північного Причорномор'я;
– слов'яни (II–VI ст. н.е.) – землеробське населення краю.

Видатні люди регіону

Дати дітям знання про історичних осіб, які зробили вклад у його розвиток (Миколаїв заснував Григорій Потьомкін), назву «Миколаїв», першого громадянина Миколаєва – Михайла Фалєєва тощо.

Ознайомити з поняттями «мер», «губернатор» та «голова міста» («голова села») і чинними особами, які займають ці посади.

Уточнити змістовне наповнення поняття «наші земляки» (люди, які народилися або мешкають з нами поруч в одному селі / селищі / місті. На прикладах близьких, знайомих дитини розкрити їхній внесок у створення краси, затишку, чистоти місця проживання, задоволення потреб місцевих мешканців і гостей.

Розширювати обізнаність дітей про використання в живописних картинах, на листівках, сувенірах і декоративних прикрасах стилізованої символіки та визначних місць регіону. Ознайомити здобувачів дошкільної освіти з відомими художниками Миколаївщини та їх роботами (Андрій Антонюк, Сергій Лунів, Володимир Бахтов, Олег Приходько, Константин Семенов, Леонід Яценко, Руфін Судковський, Євген Кибрик тощо, Лебідь Ольга Вікторівна (ілюстрації до казок Кіт у чоботях, Огниво, Летючий корабель, Карлик

Ніс), Олександр Ріттіх «На Інгульському мості» тощо). Розвивати інтерес вихованців до роботи художників інших національностей, на яких зображено місто Миколаїв та населений пункт, в якому проживають діти, наприклад: німецький художник Макс Омаєр – картина «Церква в селі біля Миколаєва (Кульбакине)».

Розширювати діапазон відомих людей, які народилися в Миколаївському регіоні та прославляють його. Наголошувати, що за хороші справи на вдячність їхніми іменами називають школи, площі, вулиці, театри тощо.

Історичні пам'ятки Миколаївщини

Ознайомити вихованців з основними архітектурними, історичними, географічними та природними пам'ятками Миколаївщини.

Історичними родзинками Миколаєва є: яхт-клуб, обсерваторія, башта Шухова, миколаївські катакомби тощо.

Археологічні пам'ятки – Ольвія, Скіфський курган, Свято-Михайлівський Пелагеївський монастир, унікальне городище «Дикий сад» – музей просто неба тощо.

Музеї, в яких зберігається історія нашого регіону: суднобудівництва, Старофлотські казарми, Верещагіна, Краєзнавчий тощо.

Будови, які несуть в собі історію: будинок адміралтейства, кафе «Садко» тощо. Житлові будинки, що належать до пам'яток архітектури: пам'ятники Тарасу Шевченку, Михайлу Фалєєву, воїнам-танкістам – визволителям Миколаєва, Василю Сухомлинському, визволителям Миколаївщини, жертвам голодомору, Степану Макарову тощо.

Історично відомі храми міста: Костел Святого Йосипа, Собор Народження Богородиці, Лютеранська кірха Христа спасителя, церква святого Пантелеймона, собор Касперської ікони Божої матері тощо.

Ознайомити вихованців з історичними спорудами, музеями, відомими містами, фонтанами населеного пункту, в якому вони мешкають.

Сучасна архітектура Миколаївщини

Привернути увагу до незвичайних оригінальних пам'ятних знаків регіону (транспортним засобам, тваринам, казковим героям, географічним та історичним фактам або подіям).

Ознайомити дітей з пам'ятниками міста: корабелям і флотоводцям, нареченій, Святому Миколаю, Віті й Шурі, матері та дитині, Єдина Європа, пожежникам, Миколі Леонтовичу, піонерам-героям, хрест на честь 200-річчя Різдва Христового, героям Небесної сотні, а також пам'ятним знаком про заснування Миколаєва, скульптурою «Мауглі й Багіра».

Розкрити поняття «мурал» та провести огляд муралів міста: «Обніми себе» (О. Корбан), «Джерело Миколаєва» (Д. Слепуха), «Монохромний будинок», «Кото-арт», «Янгол-охоронець, що пролітає над містом» (його намалювали художниці Євгенія й Олена Маркитан за ескізом 10-річної Єви Козиревич під час воєнних дій) тощо.

Розповісти про сучасні пам'ятки архітектури Миколаївської області, міст та селища, в яких проживають діти, наприклад з артоб'єктами: «Ми», «Кохай, мрій, прагни», «Я

люблю МΥΚΟΛΑΙΥ» тощо.

Виховувати в дітей інтерес до театрів обласного міста – «Миколаївський академічний український театр драми та музичної комедії», «Миколаївський академічний художній драматичний театр», «Миколаївський академічний обласний театр ляльок» тощо, а також Миколаївської філармонії. Створювати умови для реалізації вражень від отриманої інформації під час: ігор-драматизацій, розповідей з власного досвіду, фантазування про те, як було і як буде, створення моделей, малюнків, колажів, лепбуків тощо.

Поглибити уявлення про людей різних національностей, які живуть нині в регіоні; про власну належність до певної національності та громадянства. Підвести до розуміння, що між нами є багато спільного, але є й ті відмінності, які роблять кожного з нас цікавими один одному; незалежно від національності кожен з нас робить свій вклад у розвиток рідного міста та Миколаївського регіону, всі ми є громадянами однієї країни – України.

Об'єкти корабельного краю

Ознайомити дітей з об'єктами, які свідчать про те, що Миколаївський край – край корабелів: маяками, пристанями, якорями, кораблями, випущеними миколаївськими заводами тощо.

Зірка відкрита працівниками Миколаївської обсерваторії

1982 р. – небесне тіло «Миколаїв», що записане за числом 8141.

Спорт Миколаївщини

Миколаївщина славиться спортсменами, які досягли певних результатів: олімпійськими чемпіонами, параолімпійськими чемпіонами, учасниками олімпійських ігор та чемпіонатів, з якими необхідно знайомити дітей.

Надати вихованцям знання про олімпійські та параолімпійські ігри.

Олімпійські чемпіони Миколаївщини: Цигульова Оксана (срібний призер Олімпійських ігор (2000 р.), стрибки на батуті), Нікітін Юрій (чемпіон літніх Олімпійських ігор (2004 р.), учасник XXIX Олімпійських ігор у Пекіні (2008 р.), 5 місце., учасник XXX у Лондоні (2012 р.), 14 м, стрибки на батуті), Білоущенко Сергій (бронзовий призер літніх Олімпійських ігор (2004 р.), учасник XXIX Олімпійських ігор у Пекіні (2008 р.), 8 місце, веслування академічне (четвірка парна). Хомрова Олена (чемпіонка XXIX Олімпійських ігор у Пекіні (2008 р.), фехтування (шабля, команда), Харлан Ольга (чемпіонка XXIX Олімпійських ігор в Пекіні (2008 р.), фехтування (шабля, команда), бронзова призерка XXX Олімпійських ігор у Лондоні (2012 р.), фехтування (шабля, інд.), Кваша Ілля (бронзовий призер XXIX Олімпійських ігор у Пекіні (2008 р.), стрибки у воду (індивідуальні стрибки, 3-м трампліном), учасник XXX у Лондоні (2012 р.) на 4 м (синхронні стрибки, 3-м трампліном), 8 м (інд.), Данько Тарас (бронзовий призер XXIX Олімпійських ігор у Пекіні (2008 р.), боротьба вільна) тощо.

Розповісти дітям про значення слова «параспорт» про існування параолімпійських ігор та потужність Миколаївської команди параолімпійців. Ознайомити з параолімпійськими чемпіонами Миколаївської області: Богданом Гриценко, Яровий Максим, Комар Андрій, Сергій Норенко, Сергій Шенкевіч, Юлія Клименко, Світлана Куделя, Геннадій Бойко, Цветов Ігор тощо.

Ознайомити з такими спортивними спорудами міста, як: Центральний стадіон, стадіон «Юність», плавальний басейн «Водолій», спортивна школа «Надія» тощо. Пояснити дітям, для чого використовуються ці споруди, хто в них займається. Розглянути спортивну залу в закладі дошкільної освіти, шкільний стадіон прилеглого закладу загальної середньої освіти. Роз'яснити, що спортсменами стають змалечку. Розкрити поняття «спортивна школа» та розказати про спеціалізовану дитячо-юнацьку спортивну школу олімпійського резерву з греблі на байдарках та каное ім. М. Гуцаленко; спортивні команди Миколаєва: МФК «Миколаїв» – футбольний клуб; жіночу волейбольну команду «Южанка»; МБК «Миколаїв» – баскетбольний клуб Миколаєва тощо; Миколаївську кінно-спортивну школу (Варварівка).

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів

«Найкращий зоопарк України», «Я пишаюсь своїм містом (селом)», «Історія назви вулиці, на якій я живу», «Містечко «Казка», «Хто будував Миколаїв?» тощо.

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри:

«Прогулянка містом», «Місто минулого і місто сучасне», «Хто живе у Миколаївському зоопарку», «Подивись і покажи пам'ятник», «Жива глина».

Мовленнєві ігри:

«Впізнай вулицю за описом», «Впізнай місце за описом».

Сюжетно-рольові ігри:

«Подорож містом», «Ми йдемо в театр ляльок», «Цирк, що до нас завітав», «У містечку «Казка».

Рухливі ігри:

«Кольорові автомобілі», «Світлофор нашого міста», «Тишком – нишком», «Тихіше їдеш – далі будеш»; елементи відомих дітям спортивних ігор.

Будівельно-конструкторські ігри:

«Макет вулиці, на якій стоїть наш дитячий садок», «Наш дитячий садок», «Хто живе у зоопарку?» тощо.

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Я люблю свою вулицю, тому що....», «Я люблю своє місто, тому що...», «Музеї мого міста», «Головна вулиця міста (села)», «Чому наш зоопарк найкращий в Україні?», «Проспекти мого міста», «Що ви бачили в містечку «Казка?», «Новорічна казка в театрі», «Як поводити себе в театрі?», «Як поводити себе в зоопарку?», «Як поводити себе в кінотеатрі?», «Правила безпеки на дорозі» тощо.

Художні твори:

Дмитро Кремень «Моя вулиця», Олександр Мачула «Миколаїв», відео «Миколаївський зоопарк» тощо.

Вчимо англійську мову:

Street (стріт) (вулиця), ship (шіп) (корабель), town (таун) (місто), zoo (зу) (зоопарк), river (ріве) (річка).

Мистецька діяльність

«Вулиця, на якій стоїть мій дитячий садок», «Вулиця Соборна», «Мешканці зоопарку», «Прогулянка рідним містом» тощо.

Участь родин

«Конкурс на краще фото «Пам'ятники Миколаївщини», «7 історичних перлин Миколаївщини», «Брейнінг «Миколаїв – історично багате місто» тощо.

Змістовий блок **«Художня література»**

Зміст роботи. Художня література допомагає вводити дитину в найскладніше в житті – у світ людських почуттів, радощів і хвилювань, стосунків, думок, характерів і вчинків.

Твори письменників регіону допоможуть педагогам залучити дітей до багатонаціональної спадщини Миколаївського краю, сформувати в них національну самосвідомість і толерантне ставлення одне до одного незалежно від етнічних відмінностей.

Джерелами художнього читання та розповідання дітям, вивчення з ними віршів напам'ять та розігрування в іграх-драматизаціях є:

1. Усна народна творчість, фольклор:

- народнопоетичні твори (забавки, лічилки, заклички, приказки, загадки, скоромовки, прислів'я, приказки);
- прозаїчні твори (казки, оповідання, легенди тощо);
- ігровий фольклор (народні хороводні ігри, рухливі, ігри-драматизації з текстом і діалогом).

2. Твори письменників регіону.

3. Твори письменників про регіон.

Орієнтовний перелік творів регіональних письменників: збірка віршів «Прекрасні тварини нашої країни» О. Кваша; збірка віршів «Равликова хатка» Л. Круглик; збірка віршів для дітей «Я расту», «В країні дитинства» Н. Щедрова; «Новорічна казка», «У нас такі новини», «Коліскова», «Морський коник», «Свято» Л. Чижова; «Одного разу в Миколаєві», «Казки літнього саду», «Тимоня» І Грунська; збірки дитячих казок «Джмелик-мандрівник», «В'язочка казок», «Пригоди Нюмочки», «Зайчєня» В. Марущак; збірка віршів «Сонячний зайчик» Т. Свірська; «Найкраще місто», «Весна крокує по південному краю», «Як Зима проспала зиму», «Осі́ннє чаювання» Н. Літвінова, «День народження в Миколаєві», «Одного разу в Миколаєві» І. Грунська; «Я – українець» Л. Філь; «Є сестричка в мене» Є. Компанієць; «Міст», «Корабель» В. Бойченко;

«Турботлива бабуся», «Мамина вишиванка» Г. Запорожченко тощо.

Легенди про Миколаївський регіон: легенда про село Тернівку, легенда про Устимову криницю, легенда про річку Мертвовод тощо.

Орієнтовний перелік прозових творів представників різних національностей (легенди, оповіді, казки, притчі, міфи тощо):

- Українські: «Рукавичка», «Зачарована дівчина», «Пан Коцький» (казки); легенди про калину, тополь тощо.
- Болгарські: «Чужі цеврулі», «Виноградар та змія» (казка) тощо.
- Вірменські: «Замовник і майстер» (казка), «Хлопчик і вода» (пісенька) тощо.
- Гагаузькі: «Добрий Іванчу» (казка) тощо.
- Молдовські: «Повар і цар» (казка) тощо.
- Грецькі: «Кипарис» (легенда), «Вишивальниця птахів» (казка) тощо.
- Румунські: «Була у звірів грамота» (казка) тощо.
- Єврейські: «Як царю Соломону сонечко допомогло» (казка) тощо.
- Кримськотатарські: «Як бджоли Кирк-Ор врятували», «Фонтан Арзи» (легенди), «Жадібний собака», «Уперті кози», «Вовк і вівця», «Вовк і коза», «Ложка солі» (казки) тощо.
- Німецькі: «Мушля достатку», «Черепашка і багатство» (легенди) тощо.

- Угорські: «Два жадібні ведмежати» (казка) тощо.
- *Орієнтовний перелік художньо-пізнавальних творів:*

Для дітей середнього дошкільного віку

Батуріна Н. «Морські фізкультурники»; Бахревський В. «Наше море»; Горська Л. «Карапуз і медузи»; Донченко А. «Крилатий Айболить»; Орлов В. «Я маю море», «Гості» тощо.

Для дітей старшого дошкільного віку:

Батуріна Н. «Чому море Чорне?», «Від чого залежить колір моря?»; Бахревський В. «Зимове море», «Байдарські ворота», «Лебедині острови» (уривки), «Диво небесне»; Л. Петренко «Я умію» тощо.

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів

«Живі письменники», «Як виготовляється книга», «Дитячі вірші, що народились в моєму місті» тощо.

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри:

«Впізнай автора», «Впізнай вірш», «Продовж вірш», «Розстав послідовно» тощо.

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Хто пише вірші?», «Хто такий письменник», «Чим письменник відрізняється від поета?», «Чи знаєте ви миколаївських письменників?», «Я пишаюсь миколаївськими поетами» тощо.

Мистецька діяльність

«Намалюй улюблений віршик», «Ілюструємо улюблену книжку», «Намалюй кінцівку казки» тощо.

Участь родин

«Літературне кафе Миколаївщини», «Як розвинути таланти дитини?», «Книга для дітей – це скарб», «Виставка книг, зроблених власними руками», «Виставка «Дитяча книжка моїх батьків», «Розробка агітаційних плакатів «Читай українську літературу», «Відвідування бібліотеки з теми «Сучасна українська література» тощо.

Змістовий блок

«Музика. Дитячі свята»

Зміст роботи цього блоку спрямовано не стільки на розвиток музикальних здібностей, скільки на розуміння того, що пісня – скарб українського народу. Українська пісенна культура – одне з найцінніших духовних надбань народу за багатовікову його історію. Ставши невіддільною складовою частиною кращих набутків світу, вона посіла в них справді визначне місце. У народних піснях відображено найрізноманітніші прояви життя трудового народу – його нелегку, але героїчну історію, тривалу й запеклу боротьбу з чужоземними поневолювачами, побут та уподобання трудящих.

Слухання музики

Розуміння дітьми поняття національної культури рекомендується здійснювати, використовуючи народні пісні та

мелодії, малі фольклорні форми (забавлянки, утішки, заклички, колискові тощо), вокальні й інструментальні твори як композиторів-класиків, так і сучасних авторів.

Пісням літературного походження місцевих поетів і композиторів властивий авторський стиль. Сприймати в авторських піснях те, що співвідносне з національною краєзнавчою традицією, близьке до неї духовно та ідейно, відповідає художнім уподобанням людей, які живуть на Миколаївщині.

Збагачувати музичні враження дітей та сприяти розвитку в них тембрового слуху допоможе ознайомлення з музичними іграшками (брязкальця, дзвіночки) та інструментами. Серед народних інструментів дошкільникам можна рекомендувати такі:

- ті, що не мають звукоряду: бубон, ложки, тріскачки, свищик тощо;
- мелодійні народні інструменти: сопілка, трембіта, бандура, цимбали, кобза, гудок (українські); лютня (чеський), торбан (польський), гадулка (болгарський), бузукі (грецький) тощо.

Розширити та поглибити музичні знання, сприяти розвитку звуковисотного та тембрового слуху допоможуть також музичні інструменти, що не є суто народними: металофон, ксилофон, фортепіано, скрипка, барабан тощо.

Під час слухання дітей залучають до порівняння, пошуку самотійного рішення (наприклад, українська кобза, чеська лютня, польський торбан та грецька бузукі дуже

схожі між собою; колискова у всіх народів лунає тихо, лагідно, наспівно, марш – чітко та бадьоро).

Співи

Залучати дітей до співу потрібно починати з коротких співанок, пісень різного характеру (народних та авторських).

Обираючи вокальні твори для дошкільнят необхідно дотримуватися таких правил:

- твори для співу повинні мати нескладну мелодію та ритмічний малюнок, зручний діапазон;
- вони мають бути зрозумілими за змістом;
- музичні фрази – короткими аби формувати в дітей правильне вокальне дихання.

З розвитком вокальних навичок завдання співу поступово ускладнюються (спочатку діти співають, наслідуючи спів дорослого, потім разом із дорослими, згодом – самостійно, в ансамблі чи сольо).

Музично-ритмічні рухи

Музично-ритмічні рухи сприяють формуванню моторики, розвитку ритмічного слуху, поліпшують поставу. Музичні ігри й танці необхідні дітям не тільки для розваги, а й для їхнього фізичного, розумового, морального й естетичного розвитку.

Під час рухової діяльності дітей ознайомлюють з іграми, танцями та хороводами різних народів. Перш ніж розучувати з дітьми рухи та фігури танцю, їх необхідно ознайомити з історією створення, особливостями виконання рухів.

Наприклад, до того, як ознайомлювати дітей з українським гопаком. Вони мають отримати стислі відомості про історію його виникнення, подивитися відеозаписи танцю, ілюстрації, розучити його елементи: *крок «бігунець»*; *«колупалочка»*; *присядка (для хлопчиків)*; *ритмічні притупи, оплески*.

Старші дошкільнята можуть помічати схожі танцювальні рухи в танках різних народів світу.

Свята та розваги

З характерними особливостями традицій та звичаїв людей, які мешкають на Миколаївщині, дітей доцільно знайомити під час тематичних занять і розваг. Дітям необхідно дати загальне уявлення про свята, наприклад, як і коли вони прийшли до людей, з чим були пов'язані, їх різноманітність.

У закладі дошкільної освіти рекомендується проводити такі види свят та розваг:

- сезонні та тематичні: осінні, зимові, весняні й літні (Свято осені, День допомоги птахам);
- календарні (Новорічне свято, День матері);
- обрядові (Масляна);
- державні (національні) (День Незалежності).

У зміст сценаріїв можна вводити фольклорний матеріал рідною мовою та «мовою сусідів», надавати дітям відомості про те, які саме народи святкують те чи інше свято.

Дітей середнього і старшого дошкільного віку рекомендується ознайомлювати з найбільш відомими та значущими святами людей, які живуть на Миколаївщині.

Орієнтовний перелік музичних творів

Твори авторів регіону для слухання:

Добрий день, Миколаїв! сл. Т. Ліщинської, муз. О. Сичьова, вик. Д. Місанчук; SPIV BRATIV – «Миколаїв»; «Слався область Миколаївська моя», сл. Т. Ліщинської, муз. О. Сичьова; «Гімн Миколаєва», створений авторським колективом під керівництвом Сироти А. А.; «Пісня про Миколаїв», сл. і муз. О. Роя; «Зірка України!», сл. Т. Ліщинської, муз. О. Сичьова; «Моя країна», сл. та муз. С. Возан; «Дихання моря», муз. Г. Олейникової; «Любисток», сл. Л. Чижової; «Пророчий голос Кобзаря», муз. Г. Олейникової, сл. Л. Чижової; «Ходить ніч», муз. О. Богомолець, сл. М. Вінграновського тощо.

Твори авторів регіону для співів:

«Крап, крап, крап», сл. Л. Круглик, муз. М. Ведмедері; «До дитячого випускного свята», «Диво-промінці», «Гусачок», «Мій вінок», «Алфавіт», «Дошколятко», сл. Л. Круглик, муз. М. Ведмедері; «Хризантеми», «Яблунька-україночка», муз. та сл. Т. Бундєєвої; «Мій Миколаїв», сл. муз. невідомого автора, переклад українською Т. Бундєєвої; «Котик, котик, золотий животик», муз. Т. Бундєєвої, сл. М. Вінграновського, «Парасольки», сл. та муз. А. Олейникової; «Зимовий сон», сл. О. Кімряка, муз. А. Олейникової; «Зустріч Діда Мороза», сл. та муз. А. Олейникової; «Чому плакав кулик», сл. А. Качана, муз. А. Олейникової; «До синього моря», сл. А. Качана, муз. А. Олейникової; «Осінь на порозі», сл. та муз. А. Олейникової; «Два коти», сл. А. Чур-

кіна, муз. А. Олейнікової; «Морський бичок», сл. В. Івченко, муз. А. Олейнікової; «Срібні полозки», муз. Т. Гросул, сл. І. Кульської; «Вересень», муз. Т. Гросул, сл. Н. Забіли; «Колискова», муз. Т. Гросул, сл. Л. Чижової тощо.

Орієнтовний перелік національних творів для слухання:

- Українські: «Подільночка», укр. нар. мелодія, обр. Л. Ревуцького; «Спи, моя дитино», муз. Я. Степового; «Котик сіренький», укр.нар. пісня, обр. М. Вериківського; «Два півники» укр. нар. пісня, обр. М. Компанійця; «Гопак», укр. нар. мел.; «Коза-дереза», (дитяча опера) муз. М. Лисенка; «Дощик», «Не хочуть купити ведмедика», «Купили ведмедика», муз. В. Косенка; цикл «У зоопарку» – «Зебра», «Мавпочка», «Ведмідь», «Зайчики», «Качка з каченятами», «Слон», «Поні», муз. Т. Шутенко; «Лисиця», «Черепаха», «Білочка», муз. М. Степаненка; «Козачок», «Аркан», укр. нар. мел. та інші.
- Кримськотатарські: «Зараз прийде твоя мама», кримськотатарська народна колискова; «Айнени», кримськотатарська народна колискова; «Ляльковий марш», «Ляльковий вальс», муз. Е. Налбандова; «Барбан», муз. І. Бахшиша, А. Мефаєва; «Хайтарма», муз. О. Спендіарова; «Тим-тим», кримськотатарська нар. мел. тощо.
- Польські: «Тремблянка», «Зозуля», польські народні пісні;», «Краков'як», «Мазурка», «Оберек», польські народні танці тощо.

- Румунські: «Весняна хора», муз. В. Раду; «Румунська в'язанка», рум.нар.мел.; «Різдвяна пісня», сл.та муз. В. Водовозик; «Румунська мелодія», рум. нар. мел. тощо.
- Молдавські: «Бриул», молд. нар. танок; «Сирба», молдавська народна музика тощо.
- Болгарські: «Ручениця» болг. нар. мел.; «Пилиниця», болг. нар. мел.; «Кремена» болг. нар. мел. тощо.

Орієнтовний перелік народних танців для перегляду

- Українські: «Гопак», «Гуцулка», «Казачок», «Метелиця», «Коломийка»;
- Молдавські народні танці: «Бриль», «Келушарь», «Дрегайка»; «Хора»
- Румунські народні танці: «Гуцулка», «Інвертита», «Калушарі»;
- Кримсько-татарські народні танці: «Хайтарма», «Хоран», «Явлук аваси», «Тим-тим», «Емір-Джеллял»;
- Ромські народні танці: «Ромське фламенко», «Танок ромів – мадьяр», «Хора-ора», «Циганочка» ;
- Грузинські народні танці: «Лезгінка», «Картули», «Церули», «Мтиурули», «Хоруми»;
- Азербайджанські народні танці: «Мірзаї», «Тураджи», «Халай», «Ялли» тощо.

Орієнтовний перелік народних пісень:

- Українські: «Бім-бом» укр. нар. прим., обр. Я. Степового; «Вийди, вийди, сонечко», укр. нар. мел., обр.Л. Ревуцького; «Веснянка», укр. нар. мел., сл.

Р. Гриневича; «Дубарик», укр. нар. пісня; фольклорні твори в обробці В. Верховинця, пісні для дошкільників А. Філіпенка, Ю. Білоконя, Н. Рубальської, Ю. Михайленко, Г. Олейникової, О. Злотника та інших авторів;

- Болгарські: «Прекрасна Стоянка», «Нам Господь тебе послав», «Голуб воркує в саду», «З Новим роком!», болгар. нар. пісні; «Ти прийди швидше, сондрімото», болг. нар. колискова тощо.
- Вірменські: «Заспіваємо вірменською», «Будівельник», «Моя мама», «Лялька-клоун», «Пісня куріпки» «Дінг-донг», вірменські нар. пісні тощо.
- Грецькі: «Коли піду я на базар», «Колискова», «Кущик перцю», «Закінчився рік», нар. пісні тощо.
- Кримськотатарські: «Свійські тварини», «Між нами річка», нар. пісні; «Моя качечка», «Я люблю співати», муз. і сл. С. Усеїнова; «Зеленоголова качечка», «Осінь», муз. Е. Налбандова, сл. О. Аміта; «Крим – Батьківщина моя», муз. Е. Налбандова, сл. Ч. Аметова; «Я розмовляю рідною мовою», муз. С. Кокури, сл. С. Усеїнова тощо.
- Німецькі: «Співаємо разом», «Пісенька від гніву», «Пісенька від страху», «Колискова тата», «Жаба», нар. пісні; «Пори року» нім. нар. пісня, обр. Т. Попатенко, сл. А. Кузнецової тощо.

Орієнтовний перелік творів для музично-ритмічних рухів (вправи, народні танці, хороводи)

- Українські: «Змінний крок», «Танець хлопчиків з сопілками», «Аркан», «Танець дівчаток з хустками»,

«Ой, гарна я, гарна», «Запрошення», «Кривий танець», укр. нар. мелодії; «Гопачок», укр. нар. мел., обр. Р. Петрицького; «Танець з бубнами», укр. нар. мел., обр. М. Вериковського тощо.

- Грецькі: «Сіртакі», муз. М. Теодаракіса тощо.
- Кримськотатарські: «Дитяча хайтарма», «Пастуша хайтарма», «Хусточка», кримськотат. нар. мелодії тощо.
- Циганські: «Циганський жок», «Циганська венгерка», «Циганочка» тощо.

Орієнтовний перелік творів для гри на дитячих музичних інструментах

- Українські: «Ой, лопнув обруч», «Два ведмеді», «Щедрик-ведрик», укр. нар. мел., «Печу, печу хлібчик», укр. нар. забавлянка; «Кума, кума, що варила?», муз. Я. Степового тощо.
- Кримськотатарські: «Є у мене руда коза», нар. мелодія; «Моя качечка», муз. С. Усеїнова; «Луджений казан», «Грай, моя сопілко», нар. пісні тощо.

Орієнтовний перелік музичних ігор

- Українські: «Дощик», «Не пустимо», «Перепілочка», «Подoliaночка» «Котилася торба», «Вийтеся, огірочки», укр. нар. мелодії; «Мак», укр. нар. мел., обр. М. Лисенка; «Ой, на горі жито», укр. нар. мел., обр. К. Стеценка тощо.
- Болгарські: «Лисичка і вартові», «Ой, Ладі, Ладі», «Каблучка» тощо.
- Вірменські: «Чижик», «Зайчєня» тощо.

- Грецькі: «Каблучка» тощо.
- Кримськотатарські: «Між нами річка», «Продаємо горщики», «Сплутані коні», «Овечка», «Скачки», «Вовк і заєць», «Яблука», «Гра з м'ячем» тощо.
- Німецькі: «У завірюху-метелицю», «До нас йди», рухи Е. Нотдорф, «Пори року», нім. нар. пісня, обр. Т. Попатенко, сл. А. Кузнецової; «Знову в коло» (нім. нар. пісня, обр. В. Попова, сл. Я. Серпіна); «Раз, два, три, чотири, п'ять» тощо.

Колективи Миколаївського регіону

Ознайомити дітей позашкільними закладами, домами культури, з вокальними, інструментальними та танцювальними дитячими та дорослими колективами міста або селища в якому проживають діти, з народними співаками та музикантами.

Дитячі колективи Миколаївського регіону: народний ансамбль танцю «Каприз», народний ансамбль танцю «Сюрприз», народний ансамбль танцю «Аліски», вокальна студія «Аліскі» тощо.

Дорослі колективи: циганський ансамбль «Бахталє», народний гурт народної пісні «Зорецвіти», Ансамбль пісні, музики та танцю «Сузір'я Миколаїв» тощо.

Надати поняття «Філармонія», ознайомити вихованців з Миколаївською філармонією її артистами та колективами: камерний оркестр старовинної та сучасної музики «Ars–Nova», ансамбль народних інструментів «Візерунки», гурт народної та сучасної пісні «Вільні козаки», естрадний ансамбль «Art Colors Band», танцювальний колектив народного та сучасного танцю «ALLEGRO».

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів

«Як народжується пісня», «Дитячі пісні, що народились в моєму місті» тощо. ***Ігрова діяльність***

Дидактичні ігри:

«Впізнай композитора», «Впізнай мелодію», «Заспівай пісню», «Танок-імпровізація» тощо.

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Хто пише пісні?», «Хто такий композитор?», «Як народжується пісня?», «Чи знаєте ви Миколаївських композиторів?» тощо.

Художні твори:

Вірші, що покладені на пісні.

Вчимо англійську мову:

Пісні: numbers song «Lets count», «How many fingers?» (super simple songs), «Happy birthday to you», «I see something pink» (simple songs)

Мистецька діяльність

«Намалюй пісеньку», «Інценівки», «Скульптури танцівників» тощо.

Участь родин

«Співоче кафе Миколаївщини», «Як розвинути таланти дитини?», «Заспіваймо колискові» тощо.

Очікувані результати:

Дитина середнього дошкільного віку:

- виявляє інтерес до предметного довкілля Миколаївського регіону, має уявлення, що всі речі виробляються руками людини;

- орієнтується в предметному середовищі за місцем проживання та розташування ЗДО, знає назву свого населеного пункту, вулиці та деякі їхні визначні пам'ятки;
- упевнено орієнтується у своєму будинку, квартирі; знає назви та призначення кімнат у будинку, предметів побуту, народного вжитку;
- розрізняє призначення різних видів одягу – повсякденного і святкового, виявляє інтерес до предметів народного одягу регіону, називає деякі предмети народного вбрання, прикрас;
- знає назви народних іграшок і ляльок, виготовлених із різних матеріалів;
- охоче розповідає про сімейні свята, виявляє бажання брати участь у різних заходах, присвячених культурі національностей Миколаївського регіону;
- бере активну участь в оздобленні та впорядкуванні житла та приміщення ЗДО до свята;
- виявляє інтерес до різних видів декоративно-ужиткового мистецтва регіону, створює власноруч прикраси та елементи декору, охоче оздоблює ними житло, одяг, костюми до свята;
- відтворює деякі культурні традиції та звичаї регіону, знайомі літературні та музичні твори Миколаївщини в різних видах діяльності (пізнавальній, мистецькій, ігровій, руховій, комунікативній, побутовій).
- виявляє цікавість до народної музики, позитивно реагує на неї;
- емоційно виконує пісеньки;

- виконує прості характерні рухи народних танців.

Дитина старшого дошкільного віку:

- має уявлення про предметний світ та його регіональні особливості в межах житла та поза ним;
- розуміє роль оселі в житті людини, має уявлення про її особливості залежно від місця розташування, національних традицій та потреб родини, цінує її атмосферу;
- дбайливо, шанобливо ставиться до сімейних реліквій та святинь людей;
- дотримується основних правил сімейного та гостювого етикету; бере активну посильну участь у підготовці та організації родинних свят;
- орієнтується у відомих стравах національної кухні регіону;
- має уявлення про народні промисли, якими займалися і займаються мешканці регіону, знає елементи орнаменту декоративних розписів, характерних для різних культур;
- емоційно сприймає музичну й літературну творчість, вироби народних умільців регіону, цінує результати їхньої праці;
- бере участь в елементарній пошуково-дослідницькій краєзнавчій діяльності, створенні колекцій, виставок, мінімузеїв, присвячених історії та культурі Миколаївського регіону;
- із задоволенням наслідує елементи культур Миколаївського регіону, творчо інтегрує набутий досвід у різних видах життєдіяльності;

- розуміє належність рідного села/селища/міста, Миколаївського регіону до цілісної території України, може назвати деяких територіальних сусідів регіону та держави, усвідомлює себе громадянином України;
- виявляє цікавість до історії рідного села/селища/міста та регіону, називає і може стисло описати визначні пам'ятки та деяких видатних людей Миколаївського регіону, шанобливо ставиться до рідного краю, до людей, їхнього минулого;
- знає, що в Миколаївському регіоні мешкають представники різних національностей, може назвати деякі з них, виявляє повагу та доброзичливе ставлення до них, їхньої культури та традицій;
- знає, називає і впізнає символіку України, державні свята та особливі свята міста;
- має уявлення та підтримує культурні традиції свого народу та Миколаївського регіону;
- може назвати історично-особливі місця, споруди Миколаївщини, що розташовані у місцевості проживання;
- має уявлення про культурні традиції свого народу та різних національностей, представники яких мешкають у тій же місцевості;
- знають про розмаїття музичного мистецтва людей, які мешкають у Миколаївській області, виявляють стійку цікавість до народної музики;
- мають навички слухання народної музики, впізнають характерні відтінки її звучання;
- знають деякі народні музичні ігри;

- мають елементарні навички гри на дитячих народних музичних інструментах;
- знають назви народних музичних інструментів, відрізняють їх від сучасних;
- з цікавістю беруть участь у підготовці та проведенні фольклорних свят;
- передають свої враження й відчуття від народної музики

Змістовий напрям 4. ГРАЄМО РАЗОМ

Освітні завдання:

- формування різнобічно розвиненої, духовно багатой, оптимістично та патріотично налаштованої особистості;
- включення ігор національного та етнічного спрямування, які притаманні регіону проживання;
- формування національної самосвідомості дітей і їхнього толерантного ставлення одне до одного незалежно від етнічних відмінностей;
- знайомством дітей з різними видами народних іграшок регіону: ляльки-мотанки (з ниток, тканини, стрічок, кукурудзяних качанів та листя, соломи); сенсорно-дидактичні (розбірні шкатулки тощо); іграшки з різного матеріалу (глиняні, дерев'яні, металеві, сирні тощо), які відображають предмети та об'єкти довкілля (тварини, птахи, посуд, транспорт); музичні іграшки, іграшки-саморобки, настільно-друковані;
- навчання використовувати іграшки відповідно до призначення та їхнього змісту. Бережливо ставитися до іграшок, дотримуватися порядку в ігровому куточку;
- збагачення тематики ігрової діяльності змістом культурних, побутових, родинних традицій та звичаїв національностей регіону та українського народу;

- спонукати до відображення в театралізованих знайомих літературних (фольклорних та авторських) творів рідного народу, національностей регіону та України;
- ознайомити з різновидами національної іграшки на Миколаївщині;
- знайомство з роботою майстрів Миколаївщини, що виготовляють народну іграшку;
- ознайомити дітей зі спортивними спорудами міста;
- ознайомити дітей зі значення слова «параспорт» про існування параолімпійських ігор та потужність Миколаївської команди паралімпійців. Ознайомити з параолімпійськими чемпіонами Миколаївської області.

Методичні настанови:

Розглядаючи гру як передвістя культури, як провідну діяльність у розвитку дошкільників, у програмі сформований окремий змістовий напрям. Під час гри дитина ознайомлюється з великим діапазоном людських почуттів й взаємостосунків, вчиться розрізняти добро і зло. Завдяки грі у дитини формується здатність виявляти свої особливості, визначати, як вони сприймаються іншими, й з'являється потреба будувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції інших. Гра вчить дитину перейматися думками та почуттями людей, виходячи за коло повсякденних вражень у ширший світ людських прагнень і героїчних вчинків.

У віці 4–6 років продовжують гармонійно формуватись види дитячої діяльності. Сюжетно-рольова гра значно збагачується. Зміст її відображає не тільки зовнішні сторони поведінки дорослих, а і її внутрішній бік. Цей період є період розквіту сюжетно-рольової гри. Відбувається подальше ускладнення сюжетів гри, зростає їх різноманітність і розгорнутість. Уявні ситуації в грі слугують моделлю соціальних відносин. Гра набуває дедалі творчого характеру.

Втручання дорослих у процес гри має бути досить обмеженим. Педагог не має брати на себе головні ролі. Завдання дорослого в тому, щоб скеровувати дітей вносити нові ідеї в гру, вчасно осучаснювати предметно-просторове розвивальне середовище. Керівництво грою вимагає значної майстерності та педагогічного такту. Вихователь має спрямовувати гру, не руйнуючи її, зберігати самодіяльний і творчий характер ігрової діяльності дітей.

Педагог впливає на ігровий задум і його розвиток, збагачуючи зміст життя дітей взаємодії один з одним. Розширює їхнє уявлення про працю та побут дорослих Миколаївщини, про взаємини людей.

Педагог впливає на розвиток змісту гри, допомагає залученню в неї всіх дітей, особливо боязких, соромливих, пробуджує в них впевненість у своїх силах, викликає почуття симпатії до них з боку інших дітей. Навчає дітей доброзичливого, толерантного ставлення один до одного.

У творчих іграх діти активно відтворюють, моделюють явища реального життя, переживають їх, це наповнює їх життя багатим змістом, залишаючи відбиток на довгі роки.

Зміст роботи.

Сьогодні соціокультурна ситуація, яка назріла в умовах становлення інформаційного суспільства, свідчить про низький рівень моральності, гуманності, толерантного ставлення до різних національностей, терпимості до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань й вимагає від суспільства докорінних змін в освітньому процесі підростаючого покоління. Сучасна спільнота вважає проблему формування толерантності у дітей старшого дошкільного віку як одне з пріоритетних завдань XXI століття.

Народні ігри – це історія народу, оскільки вони відображають соціальне життя кожної епохи. За допомогою народних ігор діти опановують перші елементи грамотності, вивчаючи напам'ять вірші, скоромовки, лічилки, знайомляться із традиціями різних народів і культур світу. Водночас народні ігри мають широкий спектр виховної дії: вияву гуманних почуттів, уважності, чуйності, безкорисної турботи про інших, рівноправного та поступливого ставлення до оточуючих, здатність діяти свідомо, а не імпульсивно, оцінювати та враховувати позицію інших тощо.

Ігри народів світу допоможуть у формуванні толерантного ставлення до різних національностей у старших дошкільників.

Орієнтовна тематика ігор

Українські національні ігри Миколаївщини: «Горюдуб», «Мак», «Подояночка», «Лобода, лобода – це така цікава гра», «Микита», «Летів голуб попід хмари», «Тин», «Кіт і

миша», У річку, гоп! На берег, гоп!», «Сірий вовк», «Панас», «Чий віночок кращий».

Сучасні ігри дітей Миколаївщини: «Вудочка», «Хованки», Гра «Шукай!», Щука і карасі», «Совонька (день – ніч)», «Ведмідь і бджоли».

Козацькі ігри: «Захисник фортеці», «Сміхота», «Ворота», «Бій півнів», «Перетягування палиці», «Перетягування канату», «Хто швидше принесе пшона для кулішу».

Перелік рухливих ігор національностей Миколаївщини:

- Казахська «П'ять крем'яхів».
- Молдавські: «Збий кушму (Де Жос кушма)», «Баранчик (Мелуц)», «Пастух і стадо (Чобанул ши турма)», «Яблуко», «Переступання через ноги».
- Вірменські: «Пастух», «Перетягування палки», «Крепость».
- Єврейські: «Саймон говорить», «Гра Тромпо», «Пошук Афікоман», «Матрака Хамана».
- Корейські: «Хвіст дракона».
- Азербайджанські: «Ізюминка», «Білий м'яч та чорний м'яч», «День та ніч», «Палиця-рятувальниця».
- Ромські: «Шатер», «Бояри», «Залог».
- Польські: «Пожежник (Strażak)», «Вовк та вівці», «Хованки (Pukany)», «Собачка (Pies)», «Оборона вежі (Obrona wieży)».
- Татарські: «Вгадай і дожени», «Хлопавки», «Перехвати», «Лисички та курочки».

Тематика сюжетно-рольових ігор:

«Сім'я», На гостини до бабусі», «День народження», «Магазин», «Ательє», «Моряки», «Лікарня», «Школа»,

«Зоопарк», «Йдемо в гості», «Дитячий садок», «Птахоферма», «Перукарня», «Суднобудівельник», «Будівництво супермаркету».

Перелік лічилок різних національностей Миколаївщини:

- Українські: «Котилася торба з високого горба», «Ходить бусол по болоті», «Бігли коні під мостами», «Ходить квочка біля кілочка», «Тікав заєць через міст».
- Молдавські: «Бачиш, метелик літає», «За день, за два і за місяць».
- Кримськотатарські: «Раз, два, три, чотири...», «Верблюди».
- Німецькі: «Eins, zwei, drei, vier, fünf, sechs, sieben», «Die Mäuse singen, die Katzen springen».

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів

«Наші ігри», «Як я граю», «Тиждень без іграшок» тощо.

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри:

«Ігри народів світу», «Згадай правила гри», «У якій гри такі вірші?», «Придумай гру» тощо.

Рухливі ігри: ігри народів світу.

Ігри-драматизації:

Будівельно-конструкторські ігри:

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Чому діти люблять грати?», «Які ваші любимі ігри?», «Як народжується гра?», «У які ігри ви граєте з батьками?».

«Як запросити до гри?», «Як ділитися іграшками?», «Як грати без іграшок?» тощо.

Художні твори:

Віршовані лічилки, віршовані тексти до рухливих, хороводних, народних ігор

Вчимо англійську мову:

«Мої іграшки»

Doll (дол) (*лялька*), ball (бол) (*м'яч*), puzzle (пазл) (*пазл*), robot (робот) (*робот*), car (ка) (*машина*).

Мистецька діяльність

Лепбук «Наші ігри», Виготовлення атрибутів для ігор «Магазин», «Лікарня» тощо.

Участь родин

«Спільний квест», Обмін досвідом «В які ігри граєте в родині?», «Навчи мене грати», «Шаховий турнір», «Школа м'яча», «Ігри мого дитинства» тощо.

Очікувані результати:

Дитина середнього дошкільного віку:

- бере на себе роль ведучого в грі;
- майстерно виконує дії, відповідно до ігрового образу;
- відкрито проявляє свою приналежність до своєї культури, побуту, традицій;
- із задоволенням бере участь у різних видах ігор;
- дружельбно взаємодіє зі своїми однолітками в грі.

Дитина старшого дошкільного віку:

- виявляє бажання брати участь у спільних іграх;
- самостійно добирає атрибути до гри;

- активно відтворює, моделює явища реального життя, літературних фольклорних творів та авторські твори регіону;
- грає в народні, рухливі ігри, добираючи учасників на головні ролі за допомогою лічилок;
- за допомогою реальних і казкових ситуацій, відтворює взаємини між людьми; знає про найближче оточення та культурні традиції родини;
- може втілювати власний задум у творчій грі, ураховуючи інтереси, бажання інших дітей;
- знає національні ігри свого регіону, активно бере в них участь;
- уміє створювати дружні партнерські взаємини;
- самотійно об'єднується в іграх за інтересами;
- самотійно домовляється про виконувані ролі;
- намагається самотійно врегульовувати конфліктні ситуації.

Змістовий напрям 5. КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ

Освітні завдання:

- розвивати інтерес до спілкування з людьми різних національностей, які проживають у Миколаївському регіоні; бажання брати участь у різних формах спілкування, що організовані дорослими (очно, дистанційно – пошта, скайп, чати, листівки тощо);
- виховувати повагу до української мови як державної, різних мов людей, які мешкають у Миколаївському краї, як складової їхньої культури;
- заохочувати до спілкування українською мовою, а водночас ознайомлювати з елементарною етикетною лексикою взаємодії іноземною мовою і мовами національних меншин та діаспор регіону;
- привчати до ненасильницького спілкування і взаємодії з однолітками, у родині; навчати дітей попереджати сварку і бійки, конфлікти між однолітками та братами й сестрами в родині;
- проінформувати дитину щодо її прав і можливостей захисту зі сторони держави від фізичного, психологічного, економічного або сексуального насильства;
- формувати в дітей уміння застосовувати невербальні та вербальні засоби комунікацій для налагодження взаємодії з людьми, які розмовляють іншими мовами, під час ігор і в побутових ситуаціях;

- підтримувати культурну сенситивність, відкритість і мотивацію до спілкування з іншими, зокрема несхожими на неї, дітьми через ознайомлення з художньою літературою, фольклором та іграми різних культур регіону;
- познайомити з алгоритмом дій і комунікацій під час зустрічі з незнайомими однолітками й дорослими людьми, якщо дитина загубилася; проінформувати про можливі небезпеки та як їх уникнути;
- навчати дітей аналізувати різні за характером і результатом ситуацій спілкування, знаходити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляти суперечності (невідповідності), знаходити аргументи «за» і «проти», подивитися на ситуацію з двох сторін, висувати версії можливого розгортання подій тощо.

Методичні настанови:

Зміст поставлених завдань реалізується через інтеграцію мовленнєвої діяльності в інші види життєдіяльності дітей. Організація освітнього процесу з дітьми здійснюється державною мовою.

Ознайомлення дітей з «мовою сусіда» здійснюється, виходячи з національного складу конкретної групи дошкільників, не має бути відірваним від вивчення основ культури її носіїв. Разом з тим акцент робиться на розширення мовної практики та мовного етикету насамперед рідною мовою.

Під час освітнього процесу рекомендується створювати різноманітні ситуації, завдання, вправи, що спонукатимуть дітей комунікувати між собою за допомогою невербальних засобів спілкування, пояснюючи тим, що мова тіла, жестів допоможе у спілкуванні з іноземцями, людьми, які не володіють державною мовою, з людьми, які мають вади слуху, мови тощо.

Формувати вміння вирішувати конфліктні ситуації за допомогою спілкування, загальноприйнятих фраз, мирилок тощо.

Сприяти засвоєнню вихованцями мовних алгоритмів, дій та комунікацій під час зустрічі з незнайомцями.

Заохочувати до використання фольклору своєї спільноти та культур найближчого оточення; художніх творів письменників регіону й тих, у яких відображено природні, історичні, культурні особливості території проживання.

Зміст роботи

Орієнтовні лексичні теми

Нумо знайомитися! Наші імена. Ігри, іграшки. Їжа. Сім'я, будинок. Мій сусід. Нумо дружити! Мій друг. Дитячий садок. Предмети побуту. Тварини та рослини нашого краю. Свята. Миколаївщина – наш спільний дім.

Орієнтовна тематика словникової роботи

Імена моїх друзів. Ігри, іграшки. Нумо знайомитися. Ввічливі слова. Будинок, предмети побуту. Сім'я. Дитячий садок. Рідна природа. Тварини та рослини Миколаївщини. Рідне місто (село, селище). Праця. Професії дорослих. Смаки в усіх різні (наша їжа): що спільного в наших смаках? Наш одяг і взуття. Наш Крим. Наша Україна.

Наприклад, тема «Нумо знайомитися! Ввічливі слова»: Як тебе звуть? Здрастуйте! Добридень! Привіт! Добрий ранок! Добрий вечір! Ми з України! Як справи? – Добре! До побачення! До завтра! На все добре! Хай щастить! На добраніч! Щасливої дороги! Бувайте здорові! Вибач (те)! Пробач (те)! Дякую! Спасибі! Будь ласка. На здоров'я.

Орієнтовна тематика для обговорення з дітьми

Познайомимось! Я люблю слово «разом». Для чого люди спілкуються? Спілкування буває різним. Навіщо бути ввічливим? У країні ввічливості. Твій голос: тихо або голосно? Подяка: яким тоном? Від усмішки стане всім світліше! Чи можна спілкуватися без слів? Не забудь просити вибачення. Правила спілкування. День народження. Слово – не горобець, вилетить – не впіймаєш. Людина без друзів, що дерево без коріння. Ура! Я тебе розумію! До наступної зустрічі!

Орієнтовний перелік форм роботи

Тематика проєктів

«Вітаюсь з усіма», «Як вітаються люди світу?», «Жести небезпеки» тощо.

Ігрова діяльність

Дидактичні ігри:

«З ким вітається Іванко?», «Ромашка чемності», «Навчи ляльку вітатися», «Що означає цей жест?».

Мовленнєві ігри: «Скажи правильно», «Імена моїх друзів», «Ввічливі слова», «Скажи іншою мовою», «Слово-привітання по колу», «Слово-прощання по колу», «Скажи навпаки», «Продовж речення», «Вгадай, хто покликав?».

«Що кажемо коли...?», «Карусель чемних слів».

Сюжетно-рольові ігри:

«Магазин», «Поліція», «День народження».

Ігри-драматизації:

Розіграти діалоги: «Запрошення бабусі на гостини», «Подаруємо матусі чарівне горнятко», «Я переходжу дорогу», «Я звертаюся до поліції», «Я звертаюся до швидкої допомоги», «Я звертаюся до водія», «Я звертаюся до продавчині» тощо.

Комунікативна діяльність

Полілог:

«Якою мовою ми спілкуємось?», «Наша мова калинова», «За що можна подякувати?», «Навіщо нам слова чемності?», «Що потрібно казати, коли приходиш у садок», «Якщо я пройду мовчки?», «З ким слід вітатися?», «Що робити, якщо до тебе звертається незнайомець?», «Як звертатись до дорослих?», «Для чого люди спілкуються?», «Чи можна спілкуватися без слів?», «Ви посварилися, що робити?», «Чи можна ображати людину?», «Сварку можна вирішити словом» тощо.

Художні твори:

М. Пляцковський «Гей, ти!»; С. Козлова «Дружба»; В. Сухомлинський «Скажи людині доброго дня», «Навіщо кажуть «спасибі»?»; мексиканська казка «Ввічливий кролик»; М. Яснова «Спасибі»; О. Дриз «Добрі слова»; С. Юсупов «Чудове слово»; В. Верховень «До побачення!»; Л. Пшенична «Школа ввічливості»; М. Коцюбинський «Два цапки»; угорська народна казка «Два жадібних

ведмежатка» тощо.

Вчимо англійську мову:

«Ввічливі слова»

Sorry (сорі) (вибач), please (пліз) (будь ласка), thank you (фенк ю) (дякую тобі).

Мистецька діяльність

«Намалюй ввічливе слово», «Розмалюй жест», «Запрошення на день народження» тощо. Слухання пісні «Не смійся з мене» Марії Бурмак, перегляд мультфільму «Крихітка Єнот», аудіоказки.

Участь родин

«Легідне спілкування – запорука любові», «Спілкуйтесь зі своїми дітьми», «Агресивна поведінка. Як бути?», «Виховання без шкоди», «Спілкування – найкращий подарунок. Як знайти час?», «Як говорити, щоб діти нас слухали?» тощо.

Очікувані результати:

Дитина середнього дошкільного віку:

- застосовує елементарні етикетні формули спілкування в різних формах і ситуаціях;
- спілкується зі своїми однолітками змістовно та доброзичливо;
- виявляє позитивну зацікавленість до «мови сусідів», розуміє спрямовану до себе етикетну лексику; на питання, прохання, вказівку відповідає одним словом, коротким реченням або використовує невербальні засоби спілкування;

- може повторити невеликі пісеньки, забавлянки, короткі вірші, повтори в казках «мовою сусіда»;
- самотійно вступає в розмову з дітьми, дорослими, підтримує діалог (бесіду) та не втручається в діалог дорослих;
- розуміє, що до незнайомих дорослих необхідно ставитися з обережністю;
- використовує набуті навички під час розігрування сюжетів за допомогою пальчикового театру, пальчикової гімнастики.

Дитина старшого дошкільного віку:

- виявляє любов до рідної мови, повагу до державної та інших мов;
- свідомо намагається говорити виразно і правильно рідною мовою, виявляти бажання вивчати державну мову та «мову сусідів»;
- розуміє, що таке «особистий простір», із повагою ставиться до особистого простору іншої дитини чи дорослого;
- уміє висловлювати за допомогою різних засобів спілкування власне ставлення до певних ситуацій або подій;
- відтворює короткі літературні тексти напам'ять рідною мовою, державною мовою, «мовою сусідів» у процесі театралізованих ігор і драматизації;
- доречно застосовує форми мовленнєвого етикету, висловлює аргументи «за» і «проти» суперечливих та конфліктних ситуацій, поважає іншу думку, використовує мову як засіб розв'язання конфліктів.

Змістовий напрям 6. СПІВПРАЦЯ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ І ГРОМАДСЬКІСТЮ

Освітні завдання:

- спонукати до використання навиків ефективної комунікації, усвідомлення цінності доброзичливого ставлення до інших;
- удосконалювати вміння співпрацювати, йти на поступки та діяти спільно, узгоджувати свої дії з іншими і виконувати поставлені завдання; ініціювати спільні проекти, заходи;
- допомагати усвідомлювати свою роль і місце в групі;
- стимулювати готовність до рівноправної співпраці з представниками різноманітних етнічних культур;
- дати зрозуміти шляхи гармонізації взаємин особистості в сім'ї та колективі, важливість розвитку в дитини гуманних почуттів;
- сприяти демонстрації ціннісного ставлення до історії, традицій і звичаїв власної та інших родин;
- допомагати знайти ефективні шляхи налагодження партнерських стосунків у розв'язанні спільних завдань;
- визначати позитивні способи заохочення дитини до пізнавальної діяльності й уміння їх використовувати;
- інформувати батьків про нормативно-правове забезпечення діяльності закладу дошкільної освіти та їх ролі в діяльності закладу.

Методичні настанови:

Родина – це природний осередок найглибших людських почуттів, де дитина засвоює основи моралі серцем і душею, коли розвиваються почуття доброти, чуйності, любові до рідного краю. У родинному середовищі по особливому сприймаються звичаї та традиції, рідна природа, спогади – спадщина старшого покоління.

Функції, що їх виконує сім'я, реалізуються внаслідок певного батьківського потенціалу – ставлення батьків до процесу виховання й розвитку дитини, громадянської позиції, ступеня усвідомлення власної відповідальності за виховання дитини, культури рідного побуту.

Плекаючи в дітей почуття любові до рідного краю, виховуючи майбутніх громадян держави, дорослі мають їм прищепити глибоку повагу і турботливе ставлення до свого рідного селища, міста. Важливо, щоб малята усвідомили, що вони не просто споживачі багатств рідної землі, а її творці, захисники.

Батькам варто усвідомлювати, що, починаючи з дошкільного віку, необхідно виховувати культуру міжособистісних відносин і міжнаціональні взаємодії. Формувати навички вибирання відповідної ситуації спілкування та спільної діяльності, доброзичливо налагоджувати стосунки, дотримуючись соціальних вимог.

Важливо розуміти те, що на розвиток дитини, у першу чергу, впливають усі члени родини. Саме сім'я має найбільший вплив на розвиток міжособистісних та міжкультурних взаємин з іншими дітьми. Тому потрібно добирати такі

ефективні форми співпраці з сім'єю, які б сприяли формуванню соціальної та громадянської компетентностей дітей на основі міжкультурної освіти.

Зміст роботи

Зміст роботи з родинами вихованців потрібно направити на розвиток ефективного спілкування з дітьми, конструктивного вирішення конфліктних ситуацій; покращення стосунків між батьками, педагогами, дітьми; формування пошани до предків, дотримання народних звичаїв, збереження та збагачення традицій; формування національної свідомості й самосвідомості, любові до рідної землі, народу; толерантне ставлення до всіх народів, які живуть на Миколаївщині; на роз'яснення батькам необхідності формувати компетентну особистість у дошкільному віці зі сформованими навичками культури добросусідства; реалізацію диференційованого підходу до батьків кожного вихованця, урахування особливостей родини; створення ситуацій взаємодії, запрошення рідних дорослих до організації життєдіяльності дошкільників.

Щоб досягнути бажаної ефективності такої співпраці, доцільно розпочинати роботу з вивчення обізнаності, запитів родин вихованців і громадськості. Потрібно провести соціологічні дослідження (опитування, анкетування, тестування тощо).

Наступний етап – вибір форм роботи із сім'ями. Для цього потрібно використовувати інтерактивні методи взаємодії, що сприяли б розвитку громадянських, соціальних,

психолого-педагогічних компетентностей дорослих, зміцненню партнерства закладів дошкільної освіти та родин, необхідних для різнобічного розвитку особистості дитини.

Найважливішою умовою такої співпраці є використання активних методів взаємодії, що сприяють розвитку соціальної компетентності дітей, їхніх родин і громадськості регіону.

У державному стандарті зазначено, що підтримка батьками процесу формування соціально-громадянської компетентності може відбуватися через:

- реалізацію в родині принципів демократії, що ґрунтуються на повазі до особистості дитини та її прав;
- створення умов для вибудовування міжособистісної, продуктивної і толерантної дитячо-батьківської взаємодії;
- розмови про права дитини, моделювання відповідної поведінки та висловлювання особистих поглядів і думок задля набуття соціального досвіду;
- залучення дитини відповідно до її вікових можливостей до участі в житті сім'ї / родини, закладу дошкільної освіти, громади в різних формах дозвілля, спільних подорожей, прогулянок тощо;
- спостереження за об'єктами соціального довкілля в повсякденному житті та під час ігор, прогулянок, екскурсій, дозвілля, соціальних і благодійних акцій, проєктів тощо;
- розповіді про важливі події в житті сім'ї / родини, міста, громади;

- обговорення різних прикладів і моделей поведінки, зокрема з власного досвіду про взаємини з іншими людьми, повсякденну діяльність та значущі події, у яких доведеться брати участь дитині;
- заохочення до спілкування й участі в спільних справах: пошук інформації, відповідей на запитання, урахування дитячих інтересів і побажань у плануванні родинного дозвілля; надання дитині права вибору способів діяльності, дій, висловлювання власної думки тощо;
- моделювання життєвих ситуацій для формування готовності дитини до посильної участі в демократичних процесах, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві.

Орієнтовна тематика та форми роботи з родинами вихованців і громадськістю

Орієнтовний перелік тем батьківських зборів з культури добросусідства:

- Батьківські збори: «Сімейний бюджет як фундамент міцної родини», «Чи потрібно вчитися відпочивати?», «Вплив інформації на дитину», «Моя дитина йде до садочка», «Будемо здорові! Як навчити дитину цінувати та заощаджувати ресурси?».
- Стіни, що говорять: «Чи потрібно дитину часто хвалити?».
- Благодійні ярмарки «День української вишиванки», «Осінні дарунки».

- Батьківські посиденьки «Казка розуму навчає», «Цікаве з простого».
- Майстер – клас «Іграшка власними руками».
- Творчий родинний конкурс «Книга своїми руками».
- Клуб «Родинне сонцеколо»; «Вечір відпочинку для батьків», «Поетична сторінка Миколаївщини».
- Спортивна розвага за участю батьків: «Козацькому роду – нема переводу».

Орієнтовний перелік форм і тем роботи з батьками з питань ознайомлення з культурою інших національностей

- Батьківські збори: «Моя сім'я – це світ, де завжди затишно». «Багатоманітний світ: як різним бути разом», «Кроки до порозуміння».
- Тренінг: «Ми маємо більше спільного, ніж нам здається».
- Вечори розваг: «Родинні перегони», «Запрошуємо гостей у хату».
- Майстер-клас «Національна кухня».
- Складання родового дерева.
- Оформлення газети «Привіт, ми родина...».
- Презентація родинного досвіду: «Сімейні традиції».
- Виготовлення колажів, календарів сімейних справ.

Орієнтовний перелік форм та тем роботи з батьками з питань спілкування (дорослий – дорослий, дорослий – дитина)

- Батьківські збори: «Агресивна поведінка дошкіль-

нят», «Криза шести-семи років: знаючи правила, ми-наємо легко», «Гіперопіка. Чи варто занадто опікати свою дитину?», «Спілкування – найцінніший подарунок: що краде наш дорогоцінний час?», Конфлікт та шляхи його розв’язання», «Чи можливе життя без конфліктів?», «Як говорити, щоб діти нас слухали», «Як треба слухати, щоб діти з вами говорили. Мова прийняття», «Наші захисники: які вони?», «Патріотизм – серцевина людини», «Найкращі традиції захисників».

- Плакат думок: «Покарання дитини: за і проти?».
- Вечори розваг: «Святкування днів народжень».
- Інформаційні буклети: «Що означає твоє ім’я?».
- Презентація родинного досвіду: «Наші подорожі».
- Пісенний фестиваль: «Мелодія двох сердець».

Орієнтовний перелік форм і тем роботи з батьками з питань захисту прав дитини

- Батьківські збори: «Усвідомлене батьківство», «Бити чи не бити? Покарання без шкоди», «Інтернет – небезпека: родина на захисті дитини», «Сім’я – це простір без насильства», «Права людини», «Право на право», «Чи розуміємо ми права людини та права дитини?», «Поважаємо особистий простір дитини».
- Презентація родинного досвіду: «Безпека в родині».
- Челендж «Здорова дитина».
- Стіни, що говорять: «Чи повинні бути в дитини обов’язки?».
- День відкритих дверей: «Права дитини».

- Буклет: Батькам і дітям про права та обов'язки.

Орієнтовний перелік форм та тем роботи з батьками з питань співпраці закладу дошкільної освіти та громади

- Батьківські збори: «Спільнота батьків – дієва, успішна команда», «Що означає бути громадянином, громадою?», «Державний устрій України. Хто за що відповідає і як захистити свої права», «Вплив громадян на розв'язання проблем громади», «Усього можливо досягнути разом», «Принципи та цінності батьківського самоврядування», «Як створити проєкт і знайти гроші для реалізації своїх ідей?», «Виховуємо майбутнього громадянина і патріота», «Особливості патріотичного виховання дошкільників».
- Облаштування середовища: «Буккросинг», «Читацьке гніздо», «Майданчик, що приємний для дітей».
- Благодійні акції «Збережемо довкілля рідного краю», «Разом ми сила», «Подаруй книгу».
- Волонтерський рух «Підтримка наших захисників».
- Презентація родинного досвіду: «Наші досягнення».
- Благодійний аукціон.

Очікувані результати:

Члени родини вихованців, представники громадськості:

- поважають культурне різноманіття, світогляд і переконання інших;

- усвідомлюють та поділяють демократичні цінності, дотримуються принципів рівності й верховенства права;
- ефективно спілкуються, взаємодіють та цивілізовано вирішують конфліктні ситуації;
- беруть участь в освітніх, волонтерських, благодійних акціях;
- долучаються до проведення спільних заходів та практичної діяльності;
- демонструють власний позитивний приклад для наслідування;
- ініціюють спільні проєкти, заходи;
- виявляють прагнення до рівноправної співпраці з представниками різноманітних етнічних культур;
- визначають значущі цінності, не піддаючись впливові цінностей окремих культур, груп.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Археологічна пам'ятка – матеріальні сліди людської діяльності, які збереглись до наших днів і є важливим історичним джерелом. Археологічні пам'ятки знаходяться у землі, воді, деякі на поверхні (наскельні зображення). Найбільше значення археологічні пам'ятки мають як історичне джерело для досліджень найдавніших періодів людства, коли ще не існувало писемних джерел або писемна інформація була дуже обмежена. Як продукт людської діяльності археологічні пам'ятки відбивають усі сторони життя та праці. Археологічною пам'яткою є поселення, стоянки, городища, фортеці, міста, культові споруди, могильники чи окремі поховання, скарби, знаряддя праці, побуту, культу, предмети озброєння та кінського спорядження, написи і малюнки на скелях, у печерах чи на окремих предметах тощо.

Благодійність – (харитативність) – безкорисливе надання допомоги потребуючим, які не є пов'язаними з благодійником. Благодійність заснована як на волонтерській, так і професійній діяльності благодійників, благодійних організацій та благодійних фондів яка орієнтована на допомогу та покращення суспільства, окремих його верств чи осіб.

Булінг – (цькування) – це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві,

у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Військовослужбовці – громадяни України, які проходять дійсну військову службу у складі Збройних Сил України й інших військ відповідно до Закону України.

Вербальні засоби спілкування – усне, словесне спілкування, учасники якого обмінюються висловлюваннями щодо предмета спілкування.

Виховання – це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку.

Волонтер – людина, яка займається суспільно корисною діяльністю на безоплатній основі. У перекладі з французької означає особу, яка добровільно пішла на військову службу.

Громадянська позиція – це відповідальне ставлення до виконання громадянських обов'язків, спрямованих на користь суспільства.

День єднання України – державне свято України, запроваджене указом президента Володимира Зеленського, щоб згуртувати українців навколо національної ідеї та показати, що українці – це єдиний народ. Офіційна дата святкування – 16 лютого.

День захисників і захисниць України – державне свято України, що відзначається 14 жовтня (водночас зі святами Покрови Пресвятої Богородиці та Днем Українського козацтва). Започатковано 14 жовтня 2014 року президентським указом із назвою «День захисника України».

Діаспора (грец. διασπορά – «розсіяння») – етнічна, у першу чергу релігійна (конфесійна) та мовно-культурна спільнота або сукупність індивідів, які існують та зберігаються за межами свого материнського регіону, усвідомлюють свою генетичну або духовну з ним єдність.

Дискримінація – негативне й упереджене ставлення до людини або позбавлення її певних прав на підставі наявності якоїсь ознаки.

Еміграція – (лат. emigratio – «виселення», «переселення») – вимушена чи добровільна зміна місця проживання окремих груп людей (емігрантів, переселенців), переселення зі своєї батьківщини, країни, де вони народилися і вирости, в інші країни глобального суспільства з економічних, політичних або релігійних причин.

Емоційні особливості – це властивості людини реагування на різні ситуації, залежать від типу вищої нервової системи (емоційна реактивність, збудливість, афективність, емоційна стабільність, загальний емоційний тонус).

Етнос (дав.-гр. ἔθνος [éthnos] – етнос – «народ») – стійке соціальне угруповання людей, що виникло впродовж тривалого історичного розвитку на певній території, де люди мають власну біологічну складову (раса, спільне походження), мову, культуру, усвідомлення власної єдності та відмінності від інших етносів. Важливі умови формування етносу – спільність мови та території (батьківщини).

Збройні Сили України – ЗСУ – військове формування, на яке, відповідно до Конституції України, покладені завдання з оборони, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

Історична пам'ятка – один із різновидів пам'яток культури, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів: будинки, споруди, їх комплекси; окремі поховання та некрополі, місця масових поховань померлих та померлих (загиблих) військовослужбовців (у тому числі іноземців), які загинули у війнах, внаслідок депортації та політичних репресій на території України; місця бойових дій, місця загибелі бойових кораблів, морсь-

ких і річкових суден, у тому числі із залишками бойової техніки, озброєння, амуніції тощо. Як і інші типи пам'яток, пам'ятка містобудування може отримати статус національного або місцевого значення.

Культура миру – це культура, яка сприяє мирному розмаїттю. Така культура містить життєві шляхи, моделі віри, цінності, поведінку та супутні інституційні заходи, які сприяють взаємній турботі та добробуту, а також рівності, що охоплює оцінку різниці, керування та справедливого розподілу ресурсів. Вона пропонує взаємну безпеку людству в усьому її різноманітті через глибоке почуття ідентичності видів, а також спорідненість із живою землею.

Культурні надбання – список пам'яток археології, архітектури й містобудування, історичних, документальних й інших об'єктів, що становлять виняткову цінність з огляду історії, культури, етнології чи науки.

Міжкультурна освіта – формування толерантності до представників інших культур.

Моделювання – побудова моделі для дослідження та вивчення об'єкта, процесу чи явища.

Мурал – стилістичний зовнішній розпис на стінах і фасадах житлових будинків або промислових об'єктів.

Народні звичаї – це ті прикмети, за якими розпізнається народ не тільки в сучасному, а і в його історичному минулому.

Національність – приналежність людини до тієї чи іншої етнічної спільноти – нації або народності, сукупність осіб однієї національної належності.

Невербальні засоби спілкування – це система немовних знаків, що слугують засобами для обміну інформацією між людьми (жести, міміка, пантоміміка, рухи тіла), з'являються в дитини раніше, ніж мова, і стають істотною основою її розвитку.

Орігамі – древнє мистецтво складання різноманітних фігур з паперу без застосування ножиць і клею.

Пам'ятний знак – архітектурно-скульптурний твір малої форми у вигляді стели, обеліску, колони, пам'ятного каменю, монументально-декоративної або паркової скульптури, що встановлюються на території міста, з метою вшанування визначних подій в історії міста та пам'яті діячів місцевого, всеукраїнського і світового значення.

Патріот – (гр., земляк, співвітчизник): той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви та подвиги.

Патріотизм (грец. πατριώτης – *співвітчизник*, грец. πατρίς та лат. *patria* – *батьківщина*) – громадянське почуття, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, особливе емоційне переживання своєї приналежності до країни та свого громадянства, мови, історії, традицій, готовність діяти в інтересах вітчизни й постати на її захист у разі необхідності.

Полілог – організована, цілеспрямована розмова багатьох осіб (у ЗДО – вихователя з дітьми), з певної теми, яка складається із запитань і відповідей.

Психічні особливості – сталі, стійкі душевні якості суб'єкта, яким притаманні закріпленість і повторюваність у структурі особистості: темперамент, характер, здібності.

Соціально-громадянська компетентність – здатність дитини виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на поліпшення спільного життя.

Толерантність – це повага до свободи іншої людини, її поглядів, думок, поведінки, прийняття і правильне розуміння різноманіття культур нашого світу, форм самовираження людини та способів вияву людської індивідуальності.

Традиції – це елементи культури, що передаються від покоління до покоління і зберігаються протягом тривалого часу. Традицію можуть утілювати певні суспільні інституції, норми поведінки, цінності, ідеї, звичаї, обряди тощо. Поняття стилю і традиції іноді вживаються щодо формально (зовнішньо) схожих феноменів.

Ціннісне ставлення – розуміння правил взаємодії людей у колективі, суспільстві та безконфліктність їх спілкування, толерантного ставлення до представників інших національностей, шанобливого ставлення до їх культури, релігій, традицій.

Філармонія – концертна організація, що пропагує музичні твори, різні жанри естрадного мистецтва

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абетка чеснот української дитини : практико-орієнтовний збірник методичних матеріалів / Авт.-упор. Л. В. Калуська – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 136 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в : Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. – 2021. – 37 с. – URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Данилюк А. Г. Українська хата / А. Г. Данилюк. – К. : Наук. думка, 1991. – 112 с. – Бібліогр. : 107–109 с.
4. Дидактичні та сюжетно-рольові ігри. 5–6 роки життя / Упоряд. : Т. Г. Тристапшон. – Х. : вид. група «Основа», 2007. – 112 с. – (Серія «ДНЗ. Ігри. Свята. Розваги»).
5. Подрушняк О. В. Дітям про Миколаївщину / О. В. Подрушняк, О. А. Гресь, М. С. Вишневська, Л. М. Кучерявенко, І. В. Павленко, В. М. Лушнікова, Н. А. Ольховська, Т. М. Тітенко. – Миколаїв, 2011. – 188 с.
6. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: Діємо разом: навч.-метод. посіб. для використання в роботі з дітьми п'ятого року життя / Н. Гавриш, О. Пошетун; за ред. О. Пошетун. – Київ:, 2017. – 128 с.
7. Гавриш Н. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів /

Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун ; за заг. ред. О. По-
метун. – Д. : «ЛПРА», 2015. – 120 с.

8. Гавриш Н. Дошкільнятам про сталий розвиток : ма-
ленькі люди великого світу : навчально-методичний посіб-
ник для вихователів дітей молодшого дошкільного віку /
Н. Гавриш, О. Пометун ; за ред. О. Пометун. – [Бібліотека
журналу «Історія і суспільствознавство в школах України :
теорія та методика навчання»]. – Київ, 2016. – 96 с.

9. Живлюща сила Емигії : літературна антологія Ми-
колаївщини : для дошкільнят / Гол. ред. В. Шуляр ; укл. :
В. Шуляр, Д. Лук'яненко. – Миколаїв : Іліон, 2019. – 110 с.

10. Пучков В. Ю. Заповідні місця Миколаївщини : аль-
бом / В. Ю. Пучков, І. О. Гаршука. – К. : «Комп'ютерні си-
стеми», 2002. – 104 с.

11. Запорожченко Г. М. Андрійко і Сніговійко : поети-
чна казка / Г. М. Запорожченко ; худ. Світлана Туз. – Ми-
колаїв Іліон, 2021 – 20 с.

12. Ігри народів світу : збірник народних ігор з форму-
вання толерантного ставлення до різних національностей у
старших дошкільників : навч. посіб. до практичних занять
для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Авт.-упоряд. :
В. А. Ляпунова, В. А. Волкова, С. В. Городнича. – Меліто-
поль: ТОВ «Т. В. Однорог», 2019. – 98 с.

13. Ігри народів світу : збірник народних ігор з форму-
вання толерантного ставлення до різних національностей у
старших дошкільників : навч. посіб. до практичних занять
для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Авт.-упоряд. :

В. А. Ляпунова, В. А. Волкова, С. В. Городнича. – Мелітополь : ТОВ «Т. В. Однорог», 2019. – 98 с.

14. Історія міст і сіл Української РСР. Миколаївська область / Головна редакція Української Радянської Енциклопедії Академії наук УРСР. Харків, 1968. – 772 с.

15. Кваша Олексій. Прекрасні тварини нашої країни. Поетична збірка для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. – Миколаїв : Шамрай П. М., 2016. – 60 с.

16. Ковальова О. Ф. Українська народна творчість (від традицій до сучасності). – Миколаїв : вид-во «Іліон», 2007. – 528 с.

17. Косенчук О. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі / О. Косенчук, Л. Кузьменко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2021. – № 6. – С. 9–13.

18. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому : актуально, інтерактивно, корисно. Програма та методичні рекомендації / [Редактори-укладачі : О. В. Аніщенко, М. А. Араджионі, А. І. Гусєв, В. І. Потапова]. – К. : ТОВ «Прометей», 2019. – 544 с.

19. Культура добросусідства. Частина 1 : Я, моя сім'я і мої сусіди. Миколаївщина : робочий зошит для дітей і матеріали для батьків і педагогів закладів загальної середньої освіти Миколаївської області / [Автори-укладачі : М. А. Араджионі, О. В. Вітковська, О. В. Волос, В. І. Потапова]. – К. : ТОВ «Прометей», 2019. – 84+IV с. : іл. – Англ., білорус., болгар., новогрецк., кримськотат., нім., польск., рос., румун., турецк., укр.

20. Культура добросусідства. Частина 2 : Місце, де ми живемо. Миколаївщина : робочий зошит для дітей і матеріали для батьків і педагогів закладів загальної середньої освіти Миколаївської області / [Автори-укладачі : М. А. Араджионі, О. Д. Вітковська, Д. В. Лукьяненко, І. Є. Ніколаєв]. – К. : ТОВ «Прометей», 2020 – 96+IV с. – Англ., білорус., болг., гагауз., грецк., кримськотат., німецьк., польск., рос., укр.

21. Культура добросусідства. Частина 3 : Учимося, працюємо та відпочиваємо разом. Миколаївщина : робочий зошит для дітей і матеріали для батьків і педагогів закладів загальної середньої освіти Миколаївської області / [Автори-укладачі : М. А. Араджионі, О. Д. Вітковська]. – К. : ТОВ «Прометей», 2021. – 88 с. : іл. – Англ., білорус., болг., гагауз., грецк., кримськотат., німецьк., польск., рос., укр.

22. Культура добросусідства : комплект програм спеціального інтерактивного курсу для закладів освіти України / [під керівництвом М. А. Араджионі]. – К. : ТОВ «Літ-Мір», 2018. – 260 с.

23. Курутій К. Л. Технології формування полікультурної особистості (конспекти занять з українського народознавства з дітьми старшого дошкільного віку) / К. Л. Крутій, Н. І. Котій . – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. – 220 с. – (Бібліотека вихователя дошкільного навчального закладу). – С. 15.

24. Легенди та перекази Південного Прибужжя / Укладач О. Ф. Ковальова. – 2-ге вид., доп. та перероб. – Миколаїв : вид-во «Іліон», 2008. – 220 с.

25. Літвінова Н. Осіннє чаювання : збірка віршів для дітей / Н. Літвінова. – Луцьк : ПП «Терен», 2021. – 15 с.

26. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку : метод. посібник. для дошкільн. закл. – Львів : Оріяна-Нова, 2008. – 208 с.

27. Марущак В. В'язочка казок. Казки для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / В. Марущак. – Миколаїв : ФОП Швець В. М., 2020. – 56 с., іл.

28. Методичні рекомендації до освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / Наук. ред. : Г. В. Беленька, О. А. Половіна, І. В. Кондратець ; авт. кол. : Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна, К. І. Волинець та ін. – К. : ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. – 568 с.

29. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти // Лист Міністерства освіти і науки України від 16.03.2021 № 1/9-148 «Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти». – URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>

30. Мордоус І. О. До питання про інтеграцію іноземної мови у повсякденне життя дитини дошкільного віку. Освітній дискурс : збірник наукових праць / І. О. Мордоус, Н. О. Волощенко. – 2019. – № 13(5). – С. 89–99.

31. Чернявская В. П. Музей судостроения и флота : путеводитель / [В. П. Чернявская (руководитель), А. Д. Влaderчук, О. Н. Дьяченко и др.]. – Одесса : Маяк, 1983. – 96 с., ил., л. цв. ил.

32. Волошина Т. Д. Николаевский краеведческий музей : путеводитель / Т. Д. Волошина, А. И. Елисеева, Е. В. Жданова и др. – Одесса : Маяк, 1980. – 79 с., ил.

33. Нерянова С. І. Двигун прогресу, або Гра як джерело розвитку дошкільників / С. І. Нерянова, Т. О. Піроженко // Вихователь-методист. – 2017. – № 2. – С. 11–14.

34. Низковська О. Соціально-економічній освіті – новий підхід / О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2016. – № 3.

35. НУМО : платформа розвитку дошкільнят. Я та світ (громадянська свідомість). – URL : <https://numo.mon.gov.ua/skills/ya-ta-svit>

36. Однажды в Николаеве : [сказочное путешествие : для детей дошк. и мл. шк. возраста]. Путешествие второе : Тучка Тая и Ветерок / И. И. Грунская ; ил. автора. – Николаев : Илион, 2019. – 32 с. : цв. ил.

37. Очерк о Николаеве – городе корабелов, значительном промышленном и культурном центре юга Украины. – Одесса : «Маяк», 1969. – 109 с.

38. Петренко Л. Г. Азбука у віршах. Весела математика / Л. Петренко. – Миколаїв: «Дизайн та поліграфія», 2011. – 84 с.

39. Піроженко Т. О. Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника : навчальний посібник / Піроженко Т. О., Ладивір С. О., Соловйова Л. І. та ін. – К. : «Слово», 2016. – 56 с.

40. Піроженко Т. О. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навчально-методичний посібник / Піроженко Т. О., Соловйова, Л.І. та ін. – Київ : «Слово», 2017. – 89 с.

41. Половіна О. А. Артосвіта дітей дошкільного віку : технологія образотворення у дії. Мистецтво та освіта : науково-методичний журнал / О. А. Половіна. – Київ : «Педагогічна думка». – 3 (97) – 2020. – С. 34–40.

42. Порадник екокоманди. Дружні рецепти для життя / Автори-укладачі : О. Пометун, Г. Гупан, І. Сущенко. – Дніпропетровськ : «Ліра», 2014. – 136 с.

43. Равликове свято : вірші для дітей / Г. М. Запорожченко ; худож. А. Лега. – вид. друге, стереотип. – Миколаїв : «Іліон», 2021. – 40 с. : іл. – (Південна бібліотека).

44. Круглик Л. Равликова хатка : вірші, пісні, загадки, казки та оповідання для дітей дошкільного віку і молодших школярів / Л. Круглик, 2020. – 60 с.

45. Свірська Т. Д. Сонячний зайчик : вірші для дітей / Т. Д. Свірська. – Миколаїв : «Іліон», 2014. – 24 с.

46. Смоляк О. С. Українське народознавство. 1 клас. : посібник для вчителя / О. С. Смоляк. – Тернопіль, 1995. – С. 64.

47. Запорожченко Г. Співаночки-складаночки : збірка пісень для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Г. Запорожченко ; Н. Бойко – літературний редактор ; М. Ведмедеря, Юрій Шульженко – музика; Анна Лега, Світлана Туз – ілюстрації. – Миколаїв : «Іліон», 2021 – 27 с.

48. Уроки з народознавства : посібник / Упоряд. : М. К. Дмитренко, Г. К. Дмитренко. – К., 1995. – 224 с. – Бібліогр. в кінці ст.

49. Чижова Л. Веселі новини гарної днини / Л. Чижова. – Миколаїв : видавництво Ірини Гудим, 2016. – 40 с.

50. Чижова Л. Я. Із глибини народної криниці : легенди, казки та перекази рідного краю / Л. Чижова. – Миколаїв : вид-во Ірини Гудим, 2003. – 124 с.

51. Чижова Л. Я. Окраса життя. Вірші, поетична казка, поема / Л. Я. Чижова. – Миколаїв : «Вечерний Николаев», 1996. – 40 с.

52. Шандрівська Г. Я і Україна. 1 клас. Розробки уроків / Г. Шандрівська, М. Лясковська. – Тернопіль : «Підручники і посібники», 2002. – 64 с.

Український віночок. Миколаївщина

Регіональна парціальна програма та методичні рекомендації
з міжкультурної та громадянської освіти
дітей дошкільного віку

Авторський колектив:

Араджионі Маргарита Анатоліївна, кандидат історичних наук, керівниця творчої групи інформаційно-дослідного центру «Інтеграція та розвиток»;

Олійник Лія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії й методики дошкільної та початкової освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Літвінова Наталія Євгенівна, вихователь-методист Миколаївського закладу дошкільної освіти № 60 Миколаївської міської ради;

Філіппова Лілія Олександрівна, вихователь Миколаївського закладу дошкільної освіти № 60 Миколаївської міської ради;

Вербик Оксана Анатоліївна, консультант Центру професійного розвитку педагогічних працівників Коблівської сільської ради, вихователь-методист Коблівського закладу дошкільної освіти Коблівської сільської ради;

Скидан Світлана Юріївна, вихователь-методист Баштанського закладу дошкільної освіти № 4 Баштанської міської ради;

Рещенко Олена Андріївна, вихователь-методист Южноукраїнського закладу дошкільної освіти № 3 Южноукраїнської міської ради;

Карлюга Аліна Володимирівна, вихователь-методист Первомайського закладу дошкільної освіти № 7 Первомайської міської ради;

Григорчак Ірина Володимирівна, вихователь-методист Первомайського закладу дошкільної освіти № 1 Первомайської міської ради;

Бундєєва Тетяна Іполитівна, музичний керівник Миколаївського закладу дошкільної освіти № 115 Миколаївської міської ради.

Навчальне видання

**Араджионі Маргарита Анатоліївна
Олійник Лія Миколаївна
Літвінова Наталія Євгенівна та ін.**

УКРАЇНСЬКИЙ ВІНОЧОК. МИКОЛАЇВЩИНА

*Регіональна парціальна програма та методичні
рекомендації з міжкультурної та громадянської освіти
дітей дошкільного віку*

Літературні редактори: *А. Ю. Антонова, С. Г. Білошапка*
Комп'ютерний набір: *Л. М. Олійник*
Технічна верстка, дизайн обкладинки: *Н. М. Дерманська*

Підписано до друку 02.02.2024
Формат 60x84/16 Ум. друк. арк. 9,5
Тираж 100 прим. Зам. № 7

ВИДАВЕЦЬ І ВИГОТОВЛЮВАЧ
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
54001, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-а,
тел./факс 37 85 89, e-mail: moippro@moippro.mk.ua
<http://www.moippro.mk.ua>

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7459 від 28.09.2021 р.

